

Pol Mon Rom Wumb Połpu Kindim

Pol Mon Połpu Rom Wumb Konu Ełe Kindim Kraiss Nge Ek Se Andiłmin Wumb Nge Kongun

1 ¹Na Pol, Kraiss Jiisas nge kongun wu, mon połup ngond. Gos na ek se andił wu to tonu kindpi mundum. Mondpu kin, na kindang, Gos eim nge ek ka ei nip to tor kindmbii, nipi mundum.

²Kumb ok, Gos ek keimi dinga nipi pendim mił ei, eim ek nirim mił, eim nge ek keimi niłmin wumb, Gos nge ek ka mon ei, kun keimi mendpił nik. ³Gos kingam Jiisas Kraiss, Gos nge ek ka eim kin nirim. Gos kindang opu mei wu teltim ei, eim king Deipis nge kupam noł, tiłap ende ełe, tonu orum. ⁴Eim Gos erang kin, noman tuk gui oł kun ka mołum ei, andan topu kin, peni ełe kindim. Kindpi kin, eim Gos nge kingam dinga sałim ei, Gos eim tukpu ełe erpi sipi, nga tonu konj sim. Jiisas eim sinim nge Owundu mołum. Gos eim Jiisas piipi kin, noman ka sinim ngum. Ngopu kin, Kraiss kin eim na ek se andił wu, nipi mundum. Mundang kin, wumb tiłap eipi eipi, konu orung orung wumb pei, eim kin pii gii nik, ekii sik yi erngii. ⁵Gos na to tonu kindang ei, Jiisas nge noman dinga ełe, na kongun ngum. Ngang kin, na eim ek nip, tor kindip kin, wumb orung orung wumb tiłap pei kopur, Gos nge ek ka pii gii nik, ekii sik erngii. ⁶Ei enim yi mił ku, enim Rom wumb, Gos to tonu kindpi mundang kin, Jiisas Kraiss nge wumb tiłap ende puk mołmun.

⁷Yi mił ku, na mon ei połup kin, enim Rom konu wumb pei ngond. Gos enim noman ka ngopu, enim to tonu kindpi mundang kin, eim nge wumb mułngii.

Nga sinim Erinjpin Gos kin, Owundu Jiisas Kraiss enim kin noman ka ngopu, nin noman emin ka ngumba.

Wumb Ka Piik, Prei Erik Gos Ngungii

⁸Kumb se, na ek yi mił nimbii end. Na enim piip kin, na Gos Kraiss Jiisas kin ka piip ngond. Nimbii erang, wumb konu orung orung pei

wumb ei piik kin, enim Jiisas Kraias kin pii gii ninjing ei piinmin. ⁹⁻¹⁰ Gos piinim ei, na nipe ek ninj ei keimi. Eim piinim, na noman tuk gui eġe dinga kindip kin, eim kingam Jiisas nge ek ka nip, tor kindip nind. Eim piinim, na kunum kunum, enim Gos kin prei erip ngond. Na prei end ei, Gos eim noman eġe, kunum endi, na enim kin ombii ei, kapġi Gos piinim, na ombii. ¹¹ Nimbiġ erang, na enim moġmun konu eġe, ombii ni piind. Na enim kin op, Gos Gui Ka epi ka na ngum ei, enim ngumbii. Ngamb kin, enim noman tuk eġe dinga peng, pii gii nik, dinga erik muġngii. ¹² Na ek puġe yi miġ, na pii gii eġe, enim paki tumba. Nga enim pei pii gii eġe ei, na paki tumba ku. Yi miġ kunum endi, sinim ouni pii gii ei, dinga peng muġmun.

¹³ Na engnan noġ, enim ei pii kun erngii ei, kunum kunum na enim moġmun konu eġe, ombii nip nip enj. Ba na andġam endi sinaġim. Na yi ni piinj, enim wumb moġmun konu eġe, na kongun enj miġ, mong tang, enim Jiisas kin pii gii ningii ku. Yi miġ, wumb tiġap eipi wumb kopur pii gii ninjing ei, yi miġ ku enim yi erngii. ¹⁴ Nimbiġ erang, na Jiisas epi endi na ngo pendim epi ei, orung kindip wumb pei paki tumbii. Wumb kopur Griik ek niġmin wumb ni, ek eipi niġmin wumb ku; wumb kopur noman ka wii seng, gerik piik niġmin wumb, nga wumb kopur noman ka sinerang kin, gerik piinarik moġmun ku. Wumb pei kin, na Gos nge ek ka ni tor kindip paki tumbii. ¹⁵ Yi miġ peng, na noman tuk eġe dinga kindip, na enim Rom konu moġmun wumb yi ku, Gos nge ek ka, na enim kin ni tor kindip ngumbii ku.

Gos Nge Dinga Ei Eim Ek Ka

¹⁶ Yi miġ, Gos ek ka ei na ni tor kindmbii ei, singambiġ sinand, mon. Nimbiġ erang, ek ka ei, Gos nge noman dinga yi erang wumb nii endi, Jiisas kin pii gii ningii wumb ei, Gos sipi orung simba. Kumb se Jura wumb, nga wumb tiġap eipi Griik wumb ku. ¹⁷ Yi miġ, Gos nge ek ka ei, Gos nge oġ kun ka elim oġ ei, peni eġe kindpi, sinim andan topu ngum. Ngang kin, eġe nge wumb pii gii eġe, tonu onum. Wang kin, nga pii gii ei, oġ kun ka oġ ei, tonu onum ku. Gos nge ek ka ok puġum ek ei, yi miġ ninim.

“Wumb nii endi Gos kin pii gii nim kin, Gos wu ei kun ka pa nipi kin, nga erang konj kunum kunum muġmba.”

Gos Nge Popuġ Kis Pii Gii Ninenjing Wumb Kin Ngumba

¹⁸⁻¹⁹ Yi miġ, Gos nge noman popuġ kis sipi, epin moġum konu eġe, mani mei peni eġe, wumb pei andan tum. Tang kin, wumb oġ kis erik, nga oġ kun ka paġim miġ enarik. Nga Gos nge ek ka keimi ei to mani kindik enmin oġ ei, Gos nge kumep kis ei, wumb tiġap ei kin tonu omba. Nimbiġ erang Gos oġ kun ka ei, wumb pei andan tum ei yi miġ; Gos nge oġ kun

ka eim peni eŕe kindim ei, wumb piik kanik er moŕmun. ²⁰Kumb ok mendpiŕ, Gos epi kanim kanim pei eririm kunum ei, pepi wang kin, pe akip yi ku paŕim. Wumb pei, Gos eririm epi peni eŕe kindang kin, kanik piik enjing. Erik kin, Gos nge oŕ kun ka ni, noman dinga ei piŕŕangin kin, ba Gos kineniŕangin mon. Yi miŕ erang, wumb pei en enim mong kis kanim kanim enjing; ba Gos kumb eŕe, koi enerngii mon. Erik kin, sin mong ei piinanmin, pa ninerngii mon. ²¹Nimbiŕ erang, wumb pei Gos moŕtum ei piŕŕmin; ba wumb ei, en enim Gos embe ambiŕ tonu kindnenjing kin, Gos ei Gos owundu mendpiŕ ni piinarik kin, Gos kin noman ka piik ngonanmin ku. Wumb en enim noman eŕe, wulu pupu kun pinerang kin, nga en enim noman tuk eŕe, oŕ kis piki topu emii er paŕim. ²²Wumb en enim nilkeng sik, yi ninmin, ‘Sin noman ka wii paŕim,’ pa ninmin: ba en enim noman eŕe, kun pinernang kin, wulu pang nik moŕmun. ²³Nga wumb en enim, Gos tiŕang owundu ka wii saŕim ei, kulermba; ba konj kunum kunum muŕmba. Gos eim kin buŕ ngok, eim embe ambilk tonu kindnenjing mon. Ba en enim, Gos aki tok ya mani mei epi ku ni, ond ni, wu kuŕngii miŕ ni, kei miŕ ni, ka miŕ ni, wembii miŕ ni, epi wii ombu gos kend miŕ erik, ambiŕ tonu kindik, men tok ngok enjing.

Oŕ Kis Kanim Kanim

²⁴Yi miŕ erang, Gos wumb ei kan wiik topu en enim noman tuk noman eŕe, erngii enjing oŕ kis kanim kanim pei ei, erangin nim. Wumb ei, en enim nge ngenj eŕe oŕ kis penj muŕtum oŕ ei, en enim kin yi enjing. ²⁵Nimbiŕ erang wumb ei yi miŕ ku, Gos nge ek ka keimi ei si kindik, nga en enim ek kend tok piik enjing? Wumb ei Gos epi erim epi ei embe ambiŕ tonu kindnjing; ba wumb ei, Gos mendpiŕ moŕtum puŕwu eim buŕ ngok, embe ei ambiŕ tonu kindnenjing mon. Gos Owundu eim epi kanim kanim puŕwu, sinim wumb sinim Gos eim embe kunum kunum ambiŕpi, tonu kindmin ei keimi mendpiŕ.

²⁶Yi miŕ erang, wumb yi miŕ enjing, Gos wumb ei kan wiik topu en enim noman eŕe erngii enjing oŕ kis penj kanim kanim pei enjing. Erik yi miŕ ku, amb kopur en enim wenjing kin si kindik kin amb eipi kin oŕ kis penj muŕtum ei enjing; ba en enim oŕ kun pim miŕ enenjing mon. ²⁷Pe nga wu kombur yi miŕ enjing ku, wu kopur oŕ kun ka miŕ enenjing mon. Wu kopur ei en enim nge embnjing ei si kindik, nga wu kopur eipi kin, oŕ kis penj muŕtum oŕ ei enjing. Wu kopur ei, en enim noman tuk eŕe, dup miŕ gur neng kin, oŕ kis kanim kanim pei penj muŕtum ei enjing. Yi miŕ oŕ kis enjing wumb ei, Gos kumbii kis owundu ngang singii.

²⁸Nimbiŕ erang wumb ei, Gos nge oŕ kun ka ei noman eŕe ambiŕ gii ninarik. Nga ekii sinarik enjing wumb ei, Gos kanpi, wiik topu muŕang kin, en enim noman eŕe erngii enjing oŕ kis kanim kanim penj muŕtum oŕ ei enjing. ²⁹⁻³¹Wumb pei noman tuk eŕe, oŕ kis kanim kanim piki

topu mołum. Wumb ei oł kun enarik; wumb eipi kin oł kis erik; wumb eipi nge epi ei, noman dinga kindik simin ni piik; wumb eipi kin opu orung erik; wumb eipi epi pei sałim wumb ei kin, kis piik, wumb eipi to konduk; wumb eipi kin ek mił erik; wumb eipi kin ek kend tok epi sik; nga wumb eipi kin noman tuk dinga kis piik ngok; wumb eipi kin ek kis dinga nik erik; wumb eipi kin ek poł kis tok ni ngok; Gos kin noman kis piik, opu orung erik ngok, ek dinga nik; nga wumb en enim embe ambił tonu kindik; wumb en enim noman ełe sin sinim wumb ka wii pa nik; nga nipe oł kis kanim kanim pei konj ermin ni piik; wumb erinjing menjing noł ei nge ek piik kin, ekii sinenjing ku. Wumb en enim noman ka pinałim mon. En enim oł keimi ermin niłmin; ba ei kapłi enałmin mon. Nga wumb en enim miyem ende wumb kin kaimb sinałmin mon. Nga wumb eipi kin noman ka piik ngonalałmin mon ku. ³²Wumb pei, Gos nge lo ek dinga ei piłmin lo ek dinga ei, yi mił ninim. Wumb nii endi, oł kis yi nge enjing kin, wumb ei kolk kin, Gos kin kumep kis singii. Ba wumb en enim, epi kis kanim kanim pei er pangin kin, nga wumb eipi oł kis yi ku erangin kin, en enim ka piinmin ei, oł kis mendpił pałim.

Gos Nge Kos Piimba Konu Kun Ka Mendpił Sałim

2 ¹Yi mił erang, enim Jura wumb pei, wumb eipi kin kos erik ngok enmin ei, na enim endeim endeim kin ek nip ngond. Ni ninim oł kis en ei, koi enenjii mon. Enim piinmin, enim wumb eipi kin kos erik ngołmun. Ełe nge, en enim ekii se kos singii. Nimbił erang, enim wumb eipi kin kos erik ngołmun. Nga ni ninim oł yi nge ełin ku. ²Nga sin Jura wumb piinmin ei, Gos kos owundu kun ka pałim mił ermba. Wumb ei oł kis enmin wumb ei kin, Gos kumep kis ngumba. ³Nga enim Jura wumb en enim wumb eipi kin, kos erik ngonmun; ba en enim oł kis yi mił enjing ku. Enim nipe ni piinmin? Enim Gos nge kos owundu ei si kindik kin, orung puk, wii mułngii min? ⁴Pe nga enim nipe ni piinmin? Gos nge noman ka wii owundu enim ngonum ei, Gos enim kin kunum olt kinan kis kui er mołum. Nga Gos enim kin kumep kis sikir ngonanim mon. Gos nge oł kun ka ei nge, enim epi ei wii mił ni piinmin min? Gos nge oł kun ka ei nge, enim epi ei wii mił ni piinmin min? Gos nge oł kun ka ei erang kin, enim noman ei to ak tungii nge erim ei, enim piinanmin min? ⁵Ba enim nge noman tuk ei, kom ku mił dinga pałim. Peng kin, enim noman tuk ełe to ak tunenjing. Ełe nge, Gos kunum owundu kunum ełe, Gos popuł kis sipi kin, nga kos owundu kun ka er ngopu, konu peni ełe kindpi ermba ei, enim dup konu kumbii kis owundu singii. ⁶Sik kin, yi mił wumb nii endi nipe oł enjing mił oł ei nge, Gos mok topu kumep ngumba. ⁷Wumb kopur en enim oł kun ka minj erik punmun. Nga en enim Gos nge tiłang owundu ka wii ei, kongun dinga erik kin, kur kanik singii. Sengin kin, Gos wumb ombu nge embe ambił tonu kindmba. Nga

wumb ei, noman konj kunum kunum konj mołmun ei, kur kanik kin, singii ku. Wumb ei, Gos noman konj kunum kunum ei ngumba. ⁸Ba wumb kopur en enim ngenj ełe, noman kulk kin, Gos nge oł kun ka ei ekii sinarik kin, buł ngok enmin wumb ei kin, Gos kumep kis ngumba. Gos eim jiki pang kin, popuł kis sipi, kumep kis wumb ei kin ngumba. ⁹Kunum ełe, wumb pei oł kis enjing ei, ngenj kumbii kis kin, oł embin tui kis ei, enim kin tonu omba. Kumb se Jura wumb, nga ekii se tiłap eipi wumb, oł kis enjing wumb ei minj, kumep kis singii. ¹⁰Ba wumb nii endi, oł kun ka ełmin wumb ei, Gos nge tiłang owundu ka wii ni, eim noman emin ka ei ni, nga embe owundu tonu kindiłim ei, Gos wumb ombu kin ngumba. Kumb se Jura wumb tiłap, nga ekii se, torung wumb tiłap eipi ouni ngumba ku. ¹¹Gos nge ningił ełe, wumb pei kanpi kin, su ende mił kindim.

¹²Yi mił erang, torung tiłap eipi wumb ei, Gos lo ek Moses ngurum ek ei sinenjing. Sinarik kin, Gos lo ek ei piinarik mulnjung wumb ei, en enim oł kis enjing wumb ei, Gos kos piipi, en enim sipi kin, dup konu ełe kindang, am pungii. Ba Jura wumb tiłap ei, Gos lo ek Moses ngurum ek ei sinjing. Ba wumb ombu, oł kis enjing wumb ei, Gos lo ek Moses ngurum wumb ei kin, Gos kos owundu piimba. ¹³Yi mił erang, wumb nii endi, Gos lo ek Moses ngurum ek ei piinjing; ba ekii sinenjing wumb ei, Gos kin kun ka mołmun wumb ei ninermba mon. Ba wumb Gos lo ek Moses ngurum ek ei piik, ekii sik erngii wumb ei, Gos wumb kun ka mołmun wumb nimba. ¹⁴Yi mił wumb tiłap eipi, Gos lo ek Moses ngurum ek ei sinenjing; ba en enim noman ełe, Gos lo ek Moses ngurum ek ei piik, ekii sinimin kunum ei, wumb en enim lo ek endi pinałim; ba en enim noman tuk ełe, lo ek mił peng kin, en enim nipe oł erngii ei piilmin. ¹⁵Yi mił wumb en enim ełmin oł ei, peni ełe andan tang kin, Gos lo ek wumb kongun erngii mił, en enim noman tuk ełe Gos mon poł pendim. Pindang kin, wumb en enim noman tuk gui ełe, yi mił ku peni ełe, andan topu, keimi nipi ngołum. Nimbił erang, en enim noman tuk ełe, ak mak erpi; nga kunum endi, en enim kos erpi ngołum. Nga kunum endi, en enim enjing oł ei kapłi nipi ngołum ku. ¹⁶Ei yi mił peng kin, Gos ek ka yi mił ninim. Gos kunum owundu tonu omba kunum ełe, Krai Jisas kin kos owundu piimba. Ei epi kanim kanim wumb pei noman tuk ełe, koi er patim epi ei kos piimba. Na Pol Gos ek ka ei ni tor kindind.

Jura Wumb Tiłap Lo Ek Ei Kapłi Paki Tumba Ni Piilmin

¹⁷Ba enim yi mił ninmin, “Sin Jura Wumb.” Nga enim lo ek ambił gii ninjing kin, ei en enim Gos kos owundu paki tumba, ni piinjing. En enim embe ambił tonu kindik kin, sin sinim Gos nge wumb mołmun, ningii. ¹⁸Enim Gos nge noman ełe piilmin. Nga enim oł kun ka mił, kapłi ninjing ku. Nimbił erang Gos lo ek ełe, enim piik sik, poru ninjing. ¹⁹Nga enim

yi mił ni piłmin, sin lo ek ełe, sin ek keimi pułe ei, sipin poru ninjpin. Nga sin kapłi ei, ningił tumbun mołum wumb, andłam kun ka andan to sipmin. Nga en enim yi mił ni piinmin wumb ei, emii pałim konu ełe mołmun wumb ei, sin tiłang mił, andłam andan to sipmin, ni piinmin. ²⁰Nga enim wumb noman kun pinałim wumb kin, wumb kangi ambił kembis kin, ek mon andan tok ngołmun wumb mołmun. Enim piłmin, Gos lo ek ei ek keimi ni, noman dinga tuk pałim ek ei, piłmin. ²¹Nga enim wumb eipi, ek mon andan tok ngołmun; ba en enim kin, ek mon ei, andan tok ngołmun min? Kunum ełe, enim lo ek ei ni tor kindinmin ei, enim wumb eipi nge, epi waning sinerngii pa niłmin; ba en enim, wumb eipi nge epi waning siłmin min? ²²Nga enim lo ek endi yi mił niłmin. Wu eipi nge embnjing ei, enim wu eipi ngunduk enerngii, mon niłmin; ba en enim wu eipi embnjing ngundułmun! Nga enim ek kend gos ei, wumb men tołmun ei, enim noman kulermin mon, niłmin; ba enim wumb nge men ngii ek kend gos epi yi mił waning siłmin min? ²³Nga en enim embe ambił tonu kindik kin, ek yi mił niłmin. Sin Gos lo ek ei sinjpin; ba enim Gos lo ek ei ekii sinałmin mon. Ełe nge, enim Gos embe to kis erik ełmin! ²⁴Nimbił erang, Gos ek ka kumb ok pułum mił yi ninim, “Enim Jura wumb Gos kin oł kis enjing oł yi nge, wumb tiłap eipi oł ei kanik kin wumb ei, Gos kin ek kis nik, ek buł ambilk, yi ełmin.

²⁵Yi mił, enim Jura wumb Gos lo ek ei piik, ekii sinjing kin, kapłi enim ngenj kopsik ełmin oł ei, pułe kun pimba. Ba enim Gos lo ek ei ekii sinenjing kin, kapłi enim ngenj kopsik ełmin oł ei, pułe ei wii mił pimba. ²⁶Yi mił, wumb tiłap eipi wumb nii endi, ngenj kopsik ełmin oł ei enałmin; ba Gos lo ek ei ekii sinjing, kapłi Gos wumb ei kanpi kin, yi mił enim nge Jura wumb mił, ngenj kopsik ełmin oł ei, ende mił ni piim. ²⁷Keimi, enim Jura wumb Gos lo ek ełe, enim piik sinjing. Nga enim ngenj kopisnjing ku. Ba enim Gos lo ek ei ekii sinenjing mon. Nga wumb tiłap eipi wumb ngenj kopisnenjing wumb ei, Gos lo ek ei keimi ekii sinjing kin, wumb en enim enjing oł ei, enim Jura wumb kin kos erik ngungii. ²⁸Wumb nii endi, eim noman tuk ełe, Jura nge wumb tiłap keimi mił mulerim kin, wumb ei Jura wumb mendpił mon. Nga ngenj kopsik ełmin oł ei, ngenj torung ełe epi mendpił, mon ku. ²⁹Ba wu endi eim noman tuk ełe, Jura wu mułum kin, wu ei Jura wu mendpił mułmba. Nga ngenj kopsik ełmin oł ei, noman tuk ełe epi ei, lo ek ełe mendpił mon. Epi ei, Gos Gui Ka ełe epi mołum. Wumb endi oł yi mił erim kin, wu ei wumb ningił ełe, wu num mulermba mon; ba Gos ningił ełe wu num mułmba.

Oł Kis Ei Erpi, Oł Kun Ka To Mani Kindnermba, Mon!

3 ¹Jura wumb erpi, wumb tiłap eipi wumb ei, to mani kindinmin mił nenj? Nga nipe epi ka endi erpi, Jura wumb ngenj kopsik ełmin oł ei

tonu ołum? ²Kawukeiya! Pe Jura wumb, Gos kin epi kanim kanim paki tang kin, pei sinjing. Kumna mina ei yi mił, Gos eim nge lo ek ka ei, Jura wumb ngang kin, tep ka erik mułngii nipi ngurum. ³⁻⁴Nimbił erang, Jura wumb kopur Gos kin pii gii ninenjing. Ba en enim oł kun pinałim mił ei erik kin, Gos nge oł kun ka ei, to mani kindngii min? Ei mon mendpił. Gos endeim mendpił, ek keimi kun ka kunum kunum niłim. Ba wumb pei ek kend tok niłmin. Gos ek ka kumb ok mon poł pendrim ek ei, yi mił ninim,

“Nim Gos ek niłin ei, ek keimi kun ka pałim. Peng kin, wumb nim kos erik ngunjung kin, kapłi nim dinga angkin kin, kos kun ka erkin poru ninjii.”

⁵Ba nipe mił sinim oł kis ełmin oł ei erang kin, Gos oł kun ka mołum ei, andan tang kenmin min? Sinim nipe ek nimin? Ek ei Gos oł kun ka enarpi kin, sinim kin kumep kis kun pinałim mił ngumba min? Na wumb endi mił ya mei wu, noman ełe ekii sip ek yi nind. ⁶Ei mon mendpił! Pe Gos eim kun ka mulerim kin kapłi nga eim nipe mił erpi, ya mei wumb pei kos owundu piipi, mok topu, eipi eipi kindmba?

⁷Ba na nam ek kend top ninj kin, kapłi Gos nge ek keimi mendpił ei peni ełe tor omba. Ełe nge, Gos nge embe owundu ei, owundu mendpił tonu omba. Nimbił erang na wu oł kis eł wu? Nga nipe na kos piip kumep kis ngang simbii? ⁸Pe sinim ek yi mił ninin? “Kapłi sinim oł kis eramin nemin kin, kapłi oł kun ka ei, tonu omba.” Kapłi oł ei sinim ermin min? Wumb kombur sin kin ek buł morung ninmin wumb yi ninmin; ba ei ek kend to ninmin. Wumb ei en enim dup konu kumbii kis ei kapłi singii. Ei oł kun ka mendpił.

Wumb Endeim Eim Kun Ka Mulałim Mon; Wumb Pei Oł Kis Ełmin

⁹Pe nga sinim nipe ni piinmin? Pe sinim Jura wumb tiłap mołpun kin, wumb tiłap eipi ei to mani kindmin min? Ei mon mendpił. Nimbił erang na ek yi mił nip poru ninj. Sinim Jura wumb tiłap ni, wumb tiłap eipi ouni pei, oł kis dinga ei ambił gii nipi to mani kindang mołmun. ¹⁰⁻¹³Gos ek ka kumb ok pultum ek ei yi mił ninim.

“Wu endi oł kun ka ełim wu endi molałim, mon mendpił! Wu endi Gos nge oł kun ka ei, piinałim mon. Nga wu endi Gos mołum ni piipi kin, kur kinałim mon ku. Wumb pei Gos nge oł kun ka ei buł ngunjung. Ngok kin, en enim Seisen nge andłam kis ełe punjung. Wumb endeim eim oł kun ka enerim mon. Wu endeim mendpił mił mon. En enim num goltum ei, wumb kułii kui tonmun tukpu ełe, aki mił to sałim. Wumb en enim gupu anmbił ełe, wumb eipi kin ek kend tok ngołmun. En enim gupu ngenj mandring ełe, wumb kin am ek kis mendpił tuk sałim ei, wembii kis kum keming mił, wumb to kondułum epi ei, yi mił ełmin. ¹⁴Wumb en

enim gupu eŧe, ek miŧ enmin ni, ek kis penj moŧum ei, en enim kin piki topu moŧum. ¹⁵Wumb en enim sikir puk kin, wumb eipi to kundangin kin, miyem kui ba nge punjung. ¹⁶Wumb en enim konu orung orung punjung konu eŧe, wumb eipi to kis monduk kin, ngenj kumbii kis ngunjung. ¹⁷Wumb en enim noman emin ka seng molk kin, pungii nge oŧ ei, enaŧmin mon. ¹⁸Wumb en enim Gos kin mund mong kularik kin, Gos kin pii kun enarik kin, nga Gos nge embe ambiŧ tonu kindnaŧmin ku.”

¹⁹Pe sinim yi ni piinmin. Gos lo ek ei, Jura wumb ni ngurum ei, wumb nii endi Gos lo ek ei piik kin, mandring mulk wumb ei kin nirim. Yi miŧ neng kin, wumb endeim kapŧi yi ninermba, ‘Nam wumb kun ka mendpiŧ moŧ,’ ninermba mon. Ba wumb ya mani mei eŧe wumb ei, Gos ningiŧ eŧe oŧ kis kun ka pinaŧim miŧ oŧ ei, pei enjing. Wumb ei, Gos kin kumep kis singii. ²⁰Nimbiŧ oŧ erang wumb endi eim Gos lo ek nirim miŧ erpi, ekii sipi kin, Gos ningiŧ eŧe wu kun ka mulermba mon. Nimbiŧ erang, Gos lo ek eŧe ei, sinim pei oŧ kis eŧmin oŧ ei, andan to tor kindnim.

Gos Kin Pii Gii Ninjing, Wumb Kun Ka Moŧmun

²¹Ba pe Gos nge oŧ kun ka oŧ ei, peni eŧe tor wang kin, wumb pei keningii nge om. Ei nge lo ek eŧe kin ekii sipi onerim mon; ba andŧam eipi miŧ om. Yi miŧ ku, lo mon ek ei nin, Gos nge ek mon ni, tor kindiŧmin wumb ei kin ouni Gos nge oŧ kun ka oŧ ei nge, ek kun ka ni tor kindiŧmin. ²²Gos oŧ kun ka ei yi miŧ, wumb nii endi Jiisas Kraias kin pii gii ninjing kin, Gos wumb ei kin kun ka moŧmun wumb, ni kaninim. Jiisas wumb pei eim kin pii gii ninjing wumb ei Gos ek yi miŧ nim. Nimbiŧ erang wumb pei Gos ningiŧ eŧe, wumb eipi eipi miŧ molaŧmin mon; wumb ei ende miŧ moŧmun. ²³Nimbiŧ erang wumb pei oŧ kis minj erik kin, nga sinim Gos nge oŧ kun ka tiŧang owundu ei sin sinim kin kapŧi enermin mon. Sin sinim Gos kin mandi molaŧmin mon ku. ²⁴Ba Gos wumb pei eim kaimb sipi, noman ka ngopu erim ei, wumb Gos epi ka wii ei top enenjing mon; Gos wii ngum. Ei nge Kraias Jiisas sinim eim kin pii gii ninjpin wumb ei, Gos eim sipi, orung sim. ²⁵Gos Jiisas Kraias sinim kin ya mani mei eŧe kindim. Kindang opu kin, Jiisas eim ond peri eŧe koŧpu, eim miyem bein topu, sinim wumb oŧ kis enjpin oŧ ei, kil ngopu, si kindmba nge om. Eŧe nge Kraias kin pii gii ninjing wumb ei mendpiŧ, kil ngopu sipi orung sim. Seng kin, eim oŧ kun ka sinim kin andan topu ngum. Ngang kin, kumb ok Gos eim wumb oŧ kis enjing ei, Gos kanpi kui erpi, wiik topu kunum olt kinan muŧum. Nimbiŧ erang Gos eim wumb ei eim kin, noman ak tungii min mon ni piipi kin, kui er moŧum. ²⁶Ba pe Gos nge oŧ kun ka eŧe ei peni eŧe kindpi kin, sinim mei wumb andan tum ei nge sinim piinmin. Piipin kin, Gos eim mendpiŧ kun ka moŧum. Pe nga wumb nii endi Jiisas kin pii gii ningii ei, Gos wumb ei kin, yi ku ‘Kun ka moŧmun wumb’ nimba.

²⁷Pe nga nipe epi endi pim kin kapli sin sinim embe ambił tonu kindmin? Ei epi endi mon; Gos epi endi ei ondu ngopu poru nim. Nipe epi endi ei ondu ngum? Lo ek ełe ekii sinmin ei min? Ei mon mendpił! Yi mił peng kin, wumb Jiisas kin pii gii ninjing ei, epi ei nge mendpił. ²⁸Ba sinim yi mił ni piłmin. Wumb endi Jiisas kin pii gii ningii ełe mendpił, Gos wumb ei kin, ‘Kun ka mołmun’ nimba. Ba wumb Jura lo ek ełe mendpił, ekii sik erngii ełe mon. ²⁹Mine Gos ei, Jura wumb tiłap nge mendpił, Gos min? Gos ei, wumb tiłap eipi nge, Gos yi ku min? Ei keimi, Gos ei wumb tiłap eipi nge Gos ku. ³⁰Yi mił keimi, Gos endeim mendpił mołum. Gos eim kapli erang kin, Jura wumb ni, wumb tiłap eipi pei ouni, Gos kingam Jiisas kin pii gii ninjing wumb ei, Gos wumb ei kin, ‘Kun ka mołmun wumb,’ nimba. ³¹Yi mił peng piipin kin, sinim Jiisas kin pii gii nimin oł ei, Jura lo ek ei, to mani kindmin min? Ei mon mendpił! Ba pułe eipi yi mił, sinim pii gii niłmin oł ei, Jura lo ek ei keimi nipin kin, ambił gii nimin.

Gos Eiparam Oł Kun Ka Ełim Wu Nim

4 ¹Pe nga sinim nge kupenjpın Eiparam ok mułum wu ei, sinim mołmun mił yi mułum. Yi mił peng kin, sinim eim kin nipe ek nimin? ²Yi mił, keimi Eiparam lo ek ełe ekii siłim pim kin, kapli ełe nge eim, wu kun ka tonu opu mułum ei, eim kapli eim embe ambił tonu kindmba. Ba Gos ningił ełe, eim embe kapli ambił tonu kindnermba mon. ³Yi mił, Gos ek ka ei nipe ek mił ninim? “Eiparam Gos kin pii gii nirim ełe nge Gos Eiparam wu kun ka mołum,” pa nirim. ⁴Pe nga wumb nii endi kongun ermba ei, eim kumep simba kumep ei, epi ka wii endi wii sinermba mon. Ba kumep ei, eim kongun erim mił, kumep sim. ⁵Ba wu nii endi lo ek ełe kongun enerim ba wu Gos kin pii gii nirim wu ei, Gos eim wu ei oł kis erim wu ei oł kun ka ełim wu nimba. Nimbił erang wu ei, eim Gos kin pii gii nirim ełe nge, Gos wu ei je kun ka nipi mundrum. ⁶⁻⁸Yi mił ku wu endi lo ek ełe ekii sinerim; ba Gos wu ei kin wu kun ka nimba. Deipis wu ei kin yi mił nirim ku. Deipis wu ei ka piyanghi nirim. Deipis yi mił nirim, “Gos wumb pei oł kis kil ngopu si kindpi pandi tum wumb ei ka piingii. Gos Owundu wu endi kin oł kis pinerim kin wu ei eim ka piyanghi,” nirim.

⁹King Deipis ok nirim ek ka ei, wumb nii endi ka piingii ei, Jura wumb tiłap ngenj kopsik ełmin wumb ei kin, mendpił ngumba min? Min orung wumb tiłap eipi wumb ngenj kopsinarik ełmin wumb ei kin, ouni ka piik singii ku min? Sinim pii kun ermin! Sinim yi nipin nipin enjpin, Eiparam Gos kin pii gii nirim ełe nge, Gos Eiparam kin kun ka ełim wu nipi mundrum. ¹⁰Kunum nenj Gos Eiparam kin wu kun ka nirim? Kunum ełe eim ngenj kopisnerim kunum ei, min eim ngenj kopsim kunum ei min? Keimi, eim ngenj kopisneririm kunum ei Gos Eiparam kin ‘Wu kan ka’

nirim. ¹¹Eiparam ok Gos pii gii nirim. Nirim eŧe nge, Gos eim kin kun ka nipi mundum. Mundang kin, jep oŧ wumb keningii ni epi eim ekii se ngenj kopsim. Pe nga Eiparam sinim wumb Gos kin pii gii nik kin, ngenj kopisnenjing wumb ei nge kupenjpin. Yi miŧ ku, sinim Gos kin pii gii ninjpin wumb ei, Gos sinim kun ka moŧmun wumb pa nimba. ¹²Eiparam eim wumb ngenj kopsik eŧmin wumb ei nge, kupenjing miŧ moŧum ku. Ba nga wumb ngenj kopsiŧmin ei nge minj mon. Eiparam eim ok Gos kin pii gii nipi kin, ekii se ngenj kopsirim. Wumb ngenj kopsik eŧmin wumb ei kupenjing, Eiparam ok erim miŧ ei pii gii nik kin, ekii sik enjing ku.

**Wumb Gos Kin Pii Gii Ninjing Eŧe Nge Ok Gos
Ngumbii Nirim Epi Ei Ngang Singii**

¹³Yi miŧ, Gos eim Eiparam kin kupam noŧ ok ek dinga nipi ngumbii nirim ei, ya mani mei pei ngumbii nirim. Gos ek dinga Eiparam kin nirim ek ei, lo ek eŧe tonu onerim mon! Ba Eiparam Gos kin pii gii nirim ei nge, Gos Eiparam wu kun ka nipi mundum. Yi miŧ peng kin, Gos eim Eiparam kin dinga ek nirim miŧ yi eririm. ¹⁴Ei yi miŧ, wumb pei lo ek ekii siŧmin wumb ei, Gos epi dinga nirim epi ei singii kapŧi, ba pii gii ei wii miŧ, pimba. Nga yi ku, Gos Eiparam kin ek dinga nipi pendrim ek ei, wii miŧ pimba ku. ¹⁵Ei yi miŧ peng kin, Gos lo ek ei erang kin, Gos nge popuŧ kis wumb kin tonu omba. Ba lo ek endi pineŧang kin, kapŧi wumb endi lo ek endi to kis enim pa nineŧangin mon.

¹⁶Yi miŧ erang kin, puŧ eŧe nge wumb Gos kin pii gii ninjing wumb ei, Gos epi ngumbii nirim miŧ epi ei, ngumba. Ngang kin, Gos eim ek dinga nirim miŧ epi ei, Gos nge noman ka ngoŧum eŧe nge mendpiŧ, keimi tonu omba. Eŧe nge mong keimi ek dinga ni pendrim ek ei, dinga peng kin, Eiparam kupam noŧ pei kin ekii se tonu omba. Eŧe nge lo ek ekii sik eŧmin wumb ei nge minj mon; ba wumb pei, Eiparam kin ekii sik kin, Gos pii gii niŧmin eŧe nge mendpiŧ. Eiparam eim sinim pii gii ninjpin wumb ei nge kupenjpin mendpiŧ moŧum. ¹⁷Yi miŧ, Gos ek ka ok ni pendrim miŧ, yi nim. “Na nim Eiparam wumb tiŧap eipi eipi pei ernjing miŧ, enim se mundunj,” pa nirim. Ek dinga nipi pendrim ek ei, Gos ningiŧ eŧe dinga paŧim. Peng kin, Eiparam Gos kin pii gii nirim ei, Gos wumb kulnjung wumb ei nga si kindang kin, konj molk kin tonu ongii nge Gos. Gos ek neng kin, eŧe ok sinerim epi ei, Gos ek piik kin, eŧe tonu onjung. ¹⁸Eiparam eim wu tukui ni, kangiŧ endi mengnermbii ni piinerim mon; ba eim Gos kin pii gii nipi, kui er muŧang kin, Gos ek keimi ok nirim miŧ ei, tonu omba ni piirim. Yi miŧ, wumb andŧam kanik poru ninjing ei miŧ, Eiparam Gos kin pii gii dinga nirim nge kui er muŧang kin, Gos ek nirim miŧ, eim kapŧi ermbe. Pe Eiparam Gos kin pii gii nirim ei, Gos ek yi nirim miŧ, “Nim nge kupanim noŧ pei, yi miŧ tonu ongii.” ¹⁹Nga Eiparam eim kung ngii pei 100 miŧ muŧum ei, eim wu tukui mendpiŧ moŧpu kin,

eim ngenj kułmba mił erim. Nga ambim Sera yi ku tukui mołpu kin, ngenj kułmba mił erim ku; ba Sera eim kangil endi mingnerim mon! Eiparam ełe nge ni piipi kin, ba eim Gos kin pii gii dinga peng kin, wakin tumerim mon. ²⁰Nga Eiparam Gos ek dinga nipi, pendrim mił ni piipi kin, eim noman tał pinerang kin; eim pii gii ei ouru neng kin, wakin tumerim mon. Yi erang kin, Eiparam eim Gos kin pii gii dinga nipi kin, eim Gos kin noman ka piipi kin, Gos embe ambil tonu kindim. ²¹Nimbił erang, Eiparam eim noman dinga piirim ei, Gos ek keimi dinga nirim mił ei, kapli keimi ekii se ermba ni piirim. ²²Yi mił erang kin, Gos Eiparam kin ek yi nirim, “Nim wu kun ka mołun.” Ełe nge Eiparam Gos kin pii gii dinga nirim. ²³⁻²⁴Ba ek ei, Gos nge ek ka ełe Eiparam kin ni piirim. “Eim wu kun ka mołun,” ni piirim. Ba Gos ek ka ei Eiparam kin mendpił ninanim mon. Ba Gos ek ka ei sinim kin ouni ninim. Sinim nge pii gii ei, Gos eim Jiisas sinim nge Owundu tukpu ełe, nga konj tonu sim. Ełe nge Gos ni piipi kin, sinim wumb kun ka ełmin wumb ni piirim ku. ²⁵Yi piipi kin, Gos Jiisas sinim kin, ya mani mei ełe kindang opu kin, ond peri ełe kołpu kin, nga eim miyem sinim oł kis enjpin ei kil ngum. Gos nga Jiisas sipi tonu seng kin, nga konj mołun. Yi mił erang kin, Gos sinim pii gii ninjpin wumb eim ningil ełe ‘Kun ka mołmun,’ wumb nimba.

Sinim Pii Gii Wumb Gos Kin Kun Ka Mołmun Wumb Nimba

5 ¹Pe yi mił erang, sinim Gos kin pii gii ninjpin ełe nge, Gos sinim kin kun ka mołmun, ninim. Yi mił erang, pe sinim Gos kin noman emin peng mołamin kin, sinim nge Owundu Jiisas Kraiss eim oł ei nge erang kin, sinim pii gii wumb kin tonu om. ²Kraiss Jiisas eim endeim mendpił, andłam ełe aki tang kin, sinim kapli Gos kin eim noman ka ngołun ełe, tuk bin konu ełe, sinim pe mołmun. Pe nga sinim ka piipin, Gos ngopun kin, kui er mołamin kin, Gos nge tiłang owundu ka wii ei, eim kin ouni simin ni piipin kin, kui er mołmun. ³Pe nga, sinim epi ei minj, ka piinnermin mon. Ba sinim oł embin tui kanim kanim sinim kin tonu omba ei kin, ka piimin ku. Nimbił erang, sinim piinmin, sinim oł embin tui ei erpi kin, sinim noman dinga ngang kin, sinim kapli angpin, dinga kindpin, er mołmun. ⁴Nga sinim noman dinga peng mułamin kin, kapli sinim wumb oł embin tui tonu wang kin, dinga angk mołmun oł ei mił, mułmun. Mołpun kin, sinim oł dinga angk mułmun, oł ei nge pim kin, kapli sinim Gos ngumbii nirim mił, epi ei simin ni piipin kin, kui er mołmun. ⁵Nga sinim Gos kin pii gii nipin kin, kui er mołmun ei nge, sinim singambil piinnermin. Nimbił erang, Gos eim noman ka wii ngang kin, sinim kin noman ełe kindang ei, piki tum. Tang kin, Gos eim nge Gui Ka ei sinim paki topu kin, wii ngum. ⁶Kunum ełe, sinim dinga pinerim kunum ei, kun mendpił, Gos Kraiss kin, Kraiss ya mani mei ełe opu, ond peri ełe kołpu, eim sinim mei wumb pei Gos buł ngopun kin, oł kis

enjpın wumb ei, Gos sipi orung sim. ⁷Na yi ni piınd. Wu endi mołpu, wu kun ka endi kin kołpu kin, paki tumbii ni, noman to piinim; ba eim kapłi enermba mon! Yi peng kin, wu wumb endeim endeim ni molk, en enim nge noman dinga kindik kin, kapłi erang, wu ka endi kin kolk kin, paki tungii. ⁸Ba Gos eim noman ka wii ei, sinim kin andan topu ngum. Ngang kin, kunum ei sinim oł kis pıram er mułamin kin, Kraıs opu, eim ond peri ełe kołpu kin, sinim oł kis enjpın ei, kil ngopu si kindim. ⁹Yi mił erang kin, pe Kraıs kołpu kin, eim miyem sinim oł kis enjpın ei, kil ngum. Ngang kin, pe Gos sinim kun ka mołmun ninim. Yi mił, sinim piınmin ei Kraıs sinim paki tang kin, Gos popuł kis ni, kumep kis ei, sinim kin tonu onermba, mon! ¹⁰Yi mił, sinim ok Gos kin opu orung wumb mił mulnjpun kin, kunum ełe, Kraıs kołpu kin, sinim oł kis enjpın ei, kil ngum. Ełe nge, Kraıs eim sinim Gos kin sipi, nga orung seng kin, pe sinim Gos kin noman ende sepin mołmun. Kraıs nga angpi, tonu opu kin, konj mołum. Ełe nge, sinim yi mił ku, eim noman konj ngang kin, sinim eim kin ouni konj mułmun. Mułamin kin, Gos eim kos owundu ei, sinim kin tonu onermba mon. ¹¹Ei yi mił mendpił, mon! Ba, sinim nge Owundu Jiısas Kraıs eim erang kin, sinim Gos kin nga orung sim. Ełe nge, sinim Gos kin noman ka pii ngonmun.

Andam Kułum Ba Kraıs Konj Mołum

¹²Yi mił erang, wu endeim Andam oł kis erim ełe nge, oł kis mani mei ełe tonu om. Wang kin, oł kis oł ei, wumb pei kułngii oł ei, pepi kin, tonu om. Wang kin, oł kis oł ei, wumb pei kułngii oł ei, pepi kin, om. Yi mił erang kin, wumb pei oł kis enmin ełe nge, wumb pei koltmun. ¹³Yi mił, oł kis enjing oł ei, ya mani mei ełe ok pim. Nga ekii se, Gos lo ek Moses ngurum. Ngang kin kapłi, ba Gos lo ek mulełang kin, wu endi mołpu, wu endi kin, nim oł kis yi en, pa ninełang. ¹⁴Ba Andam mułum kunum ei pupu, Moses kunum ełe, wumb pei mulnjung ei, kolk minj punjung. Wumb eipi pei, Andam oł kos erim oł ende mił, enenjing; ba wumb ei pei oł kis eipi mił erik kin, kulnjung ku.

Nga wu Andam eim jep epi endi Kraıs ekii se omba, yi mił mułum. ¹⁵Ba Gos epi ka wii ei, wumb pei wii ngopu epi ei kin, Andam oł kis erim ei kin, epi ende mił mon. Ei keimi, wumb pei wu endeim Andam oł kis erim ełe nge wumb pei kulnjung; ba Gos noman ka, wumb pei wii ngum ei, owundu mendpił. Gos eim noman ka ngopu ni, epi ka wii ełe nge, wumb pei wii ngurum ei, Kraıs Jiısas kin tonu opu kin, wumb pei paki tum. ¹⁶Gos epi ka wii wumb pei wii ngum epi ei kin, wu endeim Andam oł kis erim ei kin, epi ende mił mon. Yi mił, wu Andam endeim kin oł kis ei tonu wang kin, wu Andam Gos kos owundu piimba kunum ei, wu ei am ba. Nga yi mił, wumb pei oł kis enjing ku; ba Gos epi ka wii, wumb pei kin wii ngang kin, Gos wumb ei kin, kun ka mołmun,

nimba. ¹⁷Ei keimi, wu endeim Andam eim oł kis erim. Ełe nge, wumb koltmun oł dinga ei wumb pei tonu wang kin ełe nge, wumb pei to mani kindnim. Kaplı yi mił ku nga, wu endeim Jiisas Krai kin, wumb pei Gos nge noman ka ngołum ni, epi ka wii ei wii ngołum epi ełe nge, Gos sinim wumb kun ka niłim ełe nge, sinim wumb king mił, tep er mułmba.

¹⁸Yi mił erang kin, wu endeim Andam oł kis erim ełe nge, kumep kis wumb pei sik kin, kułngii. Yi mił ku, wu endeim Krai eim oł kun ka erim ełe nge, wumb pei oł kis enjing, eim kil ngopu, si kindpi kin, noman konj ngurum. Ngang kin, wumb sik kunum kunum konj mułngii. ¹⁹Yi erang, Andam Gos ek ekii sinerim ełe nge, wumb pei kin oł kis oł ei tonu om. Yi mił ku, Krai Gos ek ekii sirim ełe nge, wumb pei Gos kin wumb kun ka mołmun, nimba.

²⁰Pe nga, Gos lo ek wumb ngurum ei erang kin, wumb en enim oł kis erik mił ei, owundu mendpił tonu om. Ba Gos nge noman ka ngopu ei, wumb oł kis enjing oł ei, to mani kindim. Kindang kin, Gos nge noman ka ngopu ełim oł ei, owundu mendpił tonu opu pim. ²¹Yi mił peng kin, wumb oł kis ełmin oł ei, dinga kis peng kin, wumb koltmun oł ei kin tep er mołum. Ei yi mił ku, pe Gos noman ka ngopu erang kin, sinim Gos kin oł kun ka er mołmun. Mołamin kin, sinim Owundu Jiisas Krai kin, sinim noman konj kunum kunum mułmun nge nipi ngurum. Ngang kin, Gos nge noman ka ngopu ei, dinga owundu tonu opu kin, tep er mułmba.

Oł Kis Ełmin Oł Ei, Sinim Kulnjpun Ba Sinim

Krai Kin Konj Mendpił Mołmun

6 ¹Sinim nga nipe ek nimin? Sinim oł kis minj er moł pamin kin, Gos noman ka wii ei, tonu owundu mendpił omba. Sinim ek yi mił nimin min? ²Ei mon mendpił! Sinim oł kis ełmin oł ei, sinim kulnjpun. Ei nge, sinim nimbił erpin kin, nga oł kis er mołpun bin? ³Sinim Krai Jiisas kin dambiltpin ende pupun, noł pinjpin kin, kunum ei, sinim Krai kin ouni kołpun kin, eim kin ende noł pinjpin. Enim ei piinanmin min? ⁴Sinim noł pepin ngunjpun kin, ei pułe yi mił, sinim Krai kin dambiltpin ende pupun, kulnjpun. Pe nga, Gos eim Krai kin, sinim ouni tukpu tum. Tang kin, Krai kołpu, nga Arim Gos eim dinga wii eim sipi, angpi tonu opu, nga konj mołum. Mułang kin, sinim yi mił ku, nga sinim angpin tonu opun, nga noman konj sipin, er endmin ku.

⁵Yi mił, sinim Krai kin dambiltpin ende pupun, eim kułum mił, sinim yi mił ku, kułmun. Keimi, yi mił ku, nga sinim eim kin ende pupun kin, eim konj tonu om. Sinim yi mił ku, konj tonu opun mułmun. ⁶Yi mił erang, sinim piinmin ei, sinim ngenj noman ok nge ei, Krai kin ouni, ond peri ełe nil to pendinjpun. Yi mił erang, sinim ngenj ełe oł kis ełmin oł ei nge, dinga sinim kin ambił gii ni mułum ei, si kindpi kin, poru nimba. Yi mił erang, oł kis ełmin oł ei, sinim kin, nga ambił gii ni,

tep enermba mon. ⁷Nimbił erang, wumb endi kołpu poru nim ei, nga oł kis dinga ełe, wu ei ambił gii nga ninermba, mon! ⁸Ba sinim Kraiss kin ouni kulnjpun kin, kaplı nga sinim pii gii nipin, Kraiss kin ouni nga, konj kunum kunum mołmun. ⁹Nimbił erang, sinim yi ni piimin ei, Kraiss kołpu, nga angpi tonu opu kin, konj mołum. Mołpu kin, nga kulermba mon. Wumb koltmun oł dinga ei, nga Kraiss kin to mani kindpi kin, tep mulermba, mon! ¹⁰Yi mił, Jiissas kułum oł ełe nge, yi mił Jiissas wumb oł kis ełmin oł ei nge, dinga to mani kindpi kin, kunum endeim minj kołpu, poru nim. Ba pe akip, Jiissas eim noman konj mołum ełe nge, kunum kunum Gos embe ambił tonu kindpi, mołum. ¹¹Yi mił ku, enim komb se piingii ei, en enim oł kis ełmin oł ełe kin, kołpun mołmun. Pe oł kis dinga ei, enim kin nga ambił gii ninanim, mon! Ba akip, enim Kraiss Jiissas kin dambiltik ende puk kin, Gos embe ambił tonu kindpi kin, konj kunum kunum mołmun.

¹²Pe nga, oł kis ełmin oł ei, enim kan wiik tangin kin, enim ngenj ełe, ambił gii nipi, nga tep enermba, mon! Yi mił peng kin, enim ok nge ngenj noman ełe oł ei, nga ekii sinerngii, mon! ¹³Nga enim nga simb angıł nin, epi ei, nga wak tangin pupu kin, oł kis nge oł ei, ekii sik kin, kaplı oł kis nga enerngii, mon. Ba enim nge noman, kin simb angıł ni, epi pei, Gos kin ngungii. Yi mił, wumb endi Kraiss kin kołpu kin, nga tonu konj mołpu kin, noman konj simba. Seng kin, nga sinim nge simb angıł ni, epi pei Gos ngumun ełe nge, Gos nge oł kun ka oł ei, erik kin, molk pungii. ¹⁴Pe yi mił, oł kis ełmin oł ei, nga enim kin dinga kindpi kin, tep nga enermba mon. Nimbił erang, pe enim lo ek ełe nge kos owundu ngopu ei, mandring mulałmin mon; ba enim Gos nge noman ka ngołum ełe nge, mandring molk pungii.

Wumb Oł Kun Ka Kongun Wii Ełmin

¹⁵Yi mił, pe sinim nimbił oł ermin? Sinim lo ek ełe nge, kos owundu ngopu ei, mandring pupun mulenjpin kin, sinim kin nga tep enerim mon; ba Gos noman ka ngołum ei, sinim mandring pupun mulnjpun kin, kaplı sinim oł kis nga ermin min? Ei mon mendpił! ¹⁶Ei keimi, enim ei piinanmin min? En enim nge ngenj nin, epi wu eipi kin, ek ekii sik erik kin, wu ei, en enim tep er mułang kin, kaplı wu ei kin, enim kongun wii wumb mił mułngii. Ei yi mił ku, enim oł kis ełmin oł ei kin, kongun wii wumb mił mułngii. Mol k kin, enim kułngii oł ei singii ku. Min mon pim kin, enim Gos nge oł ekii sik kin, Gos eim kin kongun wii wumb mił, kun ka er mułngii. ¹⁷Ba Gos kin noman ka piik ngungii. Ok enim oł kis ełe kin, kongun wii er mulnjung. Ba akip Gos eim enim sipi orung seng kin, eim kin mandring mołmun. Mołangin kin, enim noman tuk ełe Gos ek keimi kun ka ekii sik kin, puk er mołmun. Ełe nge, enim Gos kin ka piik ngungii. ¹⁸Pe Gos enim oł kis ełmin oł ei nge, kan ngo pendnjing

ei, si tor seng kin, enim wii molk kin, Gos nge oł kun ka ełmin oł ei nge, kongun wii er molk pungii. ¹⁹Na enim dinga sinałmin mei wumb kin, ek yi mił nind. Nimbił erang, enim dinga sinałmin mei wumb noman ełe, ekii sip nind. Ei yi mił, ok enim nge ngenj orung nin, epi sipik, noman ok nge oł penj oł ei, kongun wumb wii mił mulnjung kin, enim oł kis penj pei pei enjing. Yi mił erang kin, pe enim ngenj orung nin, epi pei ei sipik, oł kun ka oł ełe kin, kongun wii wumb mił ngok erngii. Erik kin, enim Gos nge oł kun ka oł konj mendpił, tonu wang kin, mułngii.

²⁰Yi mił, ok kunum ei, enim oł kis ełmin oł ei, kongun wii erik mulnjung. Kunum ei, enim oł kun ka oł ei, kan ngunerim, mon; ba enim oł ei kin, wii mił mulnjung. ²¹Ba kunum endi, enim oł kis ełmin oł ei, nipe epi ka endi siłmin ei nge, akip enim singambił sinmin? Pe enim oł kis enmin oł ei nge, kumep ei enim kułngii. ²²Ba pe, Gos enim oł kis nge, kan ngii mił mulnjung ei tor sim. Sipi kin, sinim Gos eim nge kongun wii wumb mił mundum. Ełe nge, epi pułe yi mił tonu onum. Wang kin, enim oł kun ka er molk kin, nga ekii se noman konj singii ei, kunum kunum molk pungii. ²³Yi mił, oł kis ełmin oł ei nge, kumep ei kułngii. Ba Gos eim nge epi ka wii ei, sinim wii ngum epi ei, noman konj kunum kunum mułmba. Noman konj ei, Krai Jisas sinim nge Owundu kin tonu om.

Wu Amb Siłmin Ek Ekin Endi

7 ¹Engnan noł, na ek ei nip enim ngond ei, enim lo ek ełe piłmin wumb kin nind. Kunum ełe, wu endi konj mułmba kunum ełe minj, wu ei lo ek ełe mandring mołpu kin, tep er mułmba. Enim ei piinanmin ninin? ²Kapłi yi mił, amb endi wu pang, wam konj mułum kin, kapłi lo ek ei, amb kin wam dambiltpi ende kindnim. Ba wam kułum kin, kapłi lo ek ei ok se ende kindim lo ek ei, nga wu amb tał ei, se ende kindnanim mon. ³Yi mił, pe amb endi eim wam konj mułang kin, eim wam mani kind si kindpi pupu kin, wu eipi endi pum kin, amb ei eim oł kis erpi kin, wam kin kun ka mulałim mon. Ba amb eim wam kułang kin amb ei, lo ek ei, eim ambił gii ninermba mon. Eim wii mułmba. Mołpu kin, amb ei, eim nga wu endi eipi pum kin, eim oł kis enermba mon. ⁴Yi mił ku, engnan noł, enim Krai kin dambiltik ende punjung. Kunum ełe, enim lo ek ełe kulnjung. Kułangin kin, lo ek ełe, enim nga ambił gii ninerim mon. Ei yi mił, enim wu eipi kin puk mołmun. Enim wenjing mił Krai eim tukpu ełe, tonu angpi opu kin, nga konj mołum. Mołang kin, sinim Gos eim nge oł kun ka oł ei, er mołamin kin, mong mił topu erang kin mułmba. ⁵Yi mił ku, ok kunum ełe, sinim noman ngenj ok nge oł kis ełe, tonu wang kin, ekii sipin er mulnjpun. Nga kunum ełe, lo ek ełe erang kin, sinim oł kis nga pei tonu wang kin, er mulnjpun. Ełe nge, sinim ngenj ełe, kongun er pang kin, sinim kułmun oł ei mong mił topu, ei sinim kin tonu om. ⁶Ba akip, sinim kułamin kin, lo ek ei, sinim nga ambił

gii ninanim, mon! Sinim wii mił mołmun. Nimbił erang, sinim ok kunum endi ei, lo ek dinga ei, sinim kan ngo pendim. Ba pe, sinim kongun enmin ei, sin noman tuk konj ełe nge enmin. Ełe nge, sinim lo ek mon ok nge ełe, ekii sinanmin mon. Ba pe, sinim Gos Gui Ka nge oł konj ei, sinim andan tang kin ekii sinmin.

Jura Lo Ek Kin Oł Kis Ełmin Ek Kin

⁷Pe nga, sinim nipe ek endi nimin? Jura lo ek ei, oł kis nimin min? Ei mon mendpił! Ba lo ek ei, na oł kis oł andan tunenełang kin, na kaplı piinenełamb. Ei yi mił, lo ek yi ninim, “Nim wu eipi nge epi ei, bun bun kulenjii mon.” Yi mił ku, lo ek ełe, na kin yi ninerim kin, kaplı na kan bun bun sinmin ei, sinenełamb. ⁸Ba oł kis ei, lo ek ełe kin andłam ei, tonu om. Wang kin, bun bun kultmun oł kanim kanim ei, na noman tuk ełe, tonu opu er mołum. Ba lo ek ełe, pinenełang kin, kaplı oł kis ei, koltmun oł yi mił piłang. ⁹Yi mił, ok na Jura lo ek ei, na kin pinerim kunum ełe, na konj muls. Ba ekii se, Jura lo ek na kin tonu wang kunum ei, oł kis ełmin oł ei, nga angpi tonu opu, konj mułum. Mołpu kin, na noman tuk ełe topu kundang kuls mił enim. ¹⁰Nga Jura lo ek ełe nge, wumb noman konj ngumba mił enim; ba na konj mił lo ek ei, na kos erpi ngopu kin, to kundmba mił enim. ¹¹Nimbił erang, oł kis ełmin oł ei, lo ek ełe kin, andłam kan sim. Sipi kin, Jura lo ek ei kongun erpi, na kin kend topu ngum. Ngang kin, Jura lo ek yi mił erpi kin, na kos owundu ngopu ei, na to kundmba nge mił enim.

¹²Yi mił erang kin, Gos lo ek Jura ngum ei, kun ka mołum. Nga Gos ek dinga pei ei, kun ka ni, kun ni, ka wii mołum ku. ¹³Ei nipe mił pałim? Pe lo ek ka wii ei, na topu kundang kin, na kuls min? Ei mon! Oł kis ełmin oł ei, na to kundang, na kuls. Yi mił erang, oł kis ełmin oł ei, peni ełe tonu om. Oł kis ei, oł kis mendpił! Ei lo ek ka wii ei sipi, kongun erpi kindang kin, oł kis koltmun oł ei, tonu om. Wang kin, lo ek ei, na oł kis pułe ei, andan topu ngum ei, oł kis mendpił.

Oł Kis Ełmin Oł Ei, Wumb Noman Tuk Ełe Kan Ngonum

¹⁴Sinim piinmin, Jura lo ek ełe, Gos Gui Ka nge epi pałim. Ba na nam ngenj ei, mei wumb ngenj pałim. Peng oł kis ei, na ambił gii nipi, kan ngopu, tep er mołang kin, na eim nge kongun erip moł. ¹⁵Keimi, na end epi ei, pułe ei piinand. Yi mił, na epi endi noman ngop ermbii ni piind epi ei, na enand mon. Ba epi, na noman ngonand epi ei, na kunum kunum end. ¹⁶Pe nga, na epi endi enermbii ni piinj epi ei, na end; kaplı na oł ei nge, na yi nił, ‘Lo ek ei kun ka pałim,’ nił. ¹⁷Yi mił erang, pe oł ombu kun ka pinałim oł ombu, nam enenj, mon; ba oł kis ełmin oł ei, na kin tuk mołpu enim. ¹⁸Yi mił, na yi ni piind oł kun ka ełmin oł ei, na nge noman ngenj ok nge ełe, tuk mulałim mon. Ba na noman ełe piind epi oł

kun ka ei, na ermbii ni piind; ba na ermbii, kapli enanim mon. ¹⁹Yi mił, na epi oł kun ka ermbii ni piind oł ei, na enand. Yi mił enarip kin, na epi oł kis enermbii ni piind oł ei, na end. ²⁰Yi mił, na kunum kunum epi endi enermbii ni piind epi ei, enj kin kapli ei na nam enand mon. Ba yi mił, oł kis ełmin oł ei, na noman tuk ełe mołpu enim.

²¹Yi mił erang, na kenj ei, lo mił epi oł ei, kongun yi mił erim. Kunum endi, na epi nipe kun ka ermbii ni piind ei, oł kis ełmin oł ei, mendpił mołpu kin, na kin mandi mołpu, ambił gii neng kin, na ermbii mił nenj? Ei kapli enanim mon. ²²Yi mił, na nam noman tuk ełe, Gos lo ek ei ekii sip, ermbii ni, noman ełe ka piind. ²³Ba pe, na kand ei, lo ek eipi endi na ngenj tuk ełe, aninga kopur pałim. Lo ei, na noman tuk ełe, ok pim lo ei kin, nga Gos nge lo ek konj, na ekii sip piinj lo ek ei kin, opu orung orung enmbił. Pe lo ek oł kis ełmin oł ei, na kan ngopu, ambił gii nipi, dinga erim. Nimbił erang, oł kis ełmin oł ei, na ngenj tuk ełe aninga kopur piram kongun er pałim. ²⁴Keimi, na wu noman embin kis pałim wu moł. Wumb nii endi, na nge ngenj kułmba ngenj ei, si kindmba? ²⁵Pe na Gos kin, sinim Owundu Jiisas Krai, na oł kis ełmin oł ei, si kindang, wii mołup kin, noman ka wii piip ngond. Ei nam oł yi mił pałim. Peng kin, nam Gos lo ek ei mendpił, na noman tuk ełe, ekii sip kin mok; ba na nge ngenj ok nge ełe, lo ek oł kis ełmin oł ei, ekii sip kin, kongun er mołum.

Gos Gui Ka Noman Konj Ka Ngołum

8 ¹Yi mił erang, pe wumb nii endi Krai Jiisas kin dambiltipi ende kindim wumb ei kin, Gos kos owundu piipi, mok topu, oł kis nge kumep kis ei, Gos ngunermba, mon! ²Nimbił erang, Gos Gui Ka nge lo ek kongun erpi, na noman konj ka ngołum. Ngum kunum ei, na Krai Jiisas kin dambiltipi ende kindpi kin, na lo oł kis ełmin oł ei nin, koltmun oł ei nin, na sipi kin, wii kindang moł. ³Yi mił, sinim ngenj noman ok nge ei kin, lo ek ełe nge dinga enenełang, Gos eim oł yi mił erim. Erang kin, lo epi ei, lo ek kun kapli enenełang, ba Gos ei eim yi erim. Erpi kin, ełe nge oł kis si kindim. Si kindpi kin, Gos eim nge kingam Jiisas kindang, mei mani opu, sinim mei wumb tałpi erang kin, oł kis ełmin wumb mił mułum. Mołpu kin, Krai nge ełe Gos sinim oł kis ełmin oł kumep ei, kołpu kin, sipi orung sim. ⁴Gos yi mił erang kin, ełe nge lo ek ei, oł kun ka mił tonu opu pimba. Nimbił erang, pe sinim nge ngenj noman ok nge oł ei, sinim andnanmin mon. Ba pe sinim Gos Gui Ka kin dambiltipin ende pupun kin, ouni andinmin. ⁵Yi mił, pe wumb nii endi, eim ngenj ok nge ełe oł kis endmba ei, eim noman ełe ei, ngenj ok nge kin, minj piipi endmba. Ba wumb nii endi Gos Gui Ka noman ełe, ekii sipi, oł kun ka ermba wumb ei, en enim noman ełe, Gos Gui Ka ek nimba mił ekii sik, piik kin, andik mułngii. ⁶Pe wu endi ngenj ok nge ełe oł kis ełmin oł ei, eim noman tuk ełe pim kin, wu ei kułmba. Ba nga wu endi, eim Gos

Gui Ka nge oł ei ambıl gii nipi mułum kin, kaplı wu ei, noman konj sipi kin, noman emin peng mułmba. ⁷Ei yi mił, wu nii endi, eim ngenj ok nge noman ełe ekii sipi mułum kin, wu ei Gos kin opu orung erpi mołum. Nimbił erang, wu ei eim Gos lo ek ei mandring molahılim mon. Ei yi mił, kaplı enermba mon. ⁸Wumb nii endi eim ngenj ok nge ełmin oł ei erpi, mułum kin, wumb ei Gos eim noman ełe kun ka erngii mił, ei kaplı enerngii mon. ⁹Ba akip, enim ngenj ok nge ei, ekii sik enanmin mon. Ba pe enim Gos Gui Ka nge oł ełe, ekii sik, er mołmun. Mułangin kin, keimi Gos Gui Ka enim noman tuk ełe mułmba. Ba pe wumb nii endi, Kraıs nge Gui Ka eim noman tuk ełe mulerim kin, wumb ei Kraıs nge wumb tiłap ende mił mon. ¹⁰Ba Kraıs enim noman tuk ełe mołpu nim kin, enim noman tuk ełe gui konj mułmba. Nimbił erang, enim Gos nge ningił ełe, wumb kun ka mołmun. Yi mił ku, enim ngenj ok nge ełe, oł kis ełmin oł ei, enim kin erang, kulnjung. Nimbił erang, oł kis ełmin oł ei, enim kin ngenj ok nge ełe pałim. ¹¹Pe yi mił, Gos ei eim Jiısas kołpu pim ei eim sipi kindang kin, nga angpi konj mołum. Nga Gos nge Gui Ka ei enim noman tuk ełe mułmba ei, kaplı eim Jiısas Kraıs kołpu konu sipi kin, nga konj kindang mołum. Ei eim, enim nge ngenj ełe noman konj ei, yi mił ku, enim ngumba. Ngang kin, eim Gui Ka je erang enim noman tuk ełe mołum.

Gos Gui Ka Erang Sinim Gos Nge Kingam Noł Mołmun

¹²⁻¹³Yi mił erang kin, engnan noł, enim ngenj ok nge ełe nge kumep endi ngok, orung kindngii ei, endi sinałim mon. Ba enim ngenj ok nge oł ei kin, ekii sik, er endinjing kin, kaplı enim kułngii. Ba enim Gos nge Gui Ka nge dinga ei sik kin, enim ngenj ok nge oł ei, to mani kindngii. Kindik kin, kaplı enim noman konj sik, kunum kunum mułngii. ¹⁴Wumb nii endi, Gos Gui Ka nimba mił ekii sipi, endim kin, wumb ei Gos nge kingam noł mendpił mułngii. ¹⁵Keimi yi mił, enim gui endi enim sinjing ei, er kan mił ngang kin, enim kin ngum ei, enim sipi kindang, eim kin kongun wii enmin. Enmin kongun ei, enim mund mong kulerngii, mon! Ba enim Gos Gui Ka ei enim sinjing ei erang kin, enim Gos nge kingam noł mułngii. Molk kin, Gos Gui Ka nge dinga ei enim kin peng, Gos kin prei erik ngok kin, enim eim kin yi niłmin. “Arnan na nge Arnan,” pa niłmin. ¹⁶Gos Nge Gui Ka eim sinim kin noman tuk gui ei dambıltpi ende pupu paki topu kin, eim ek dinga nipi yi nim. “Enim Gos nge kingam noł mołmun,” pa nim. ¹⁷Pe sinim Gos nge kingam noł mulnjpun kin, kaplı sinim Erinjpin Gos nge epi, ek keimi dinga nipi, ngumbii nirim mił epi ei, simin ku. Keimi, sinim Gos eim epi ka wii pei simin. Sipin kin, Kraıs ngum epi ei simin. Kraıs kin ouni simin. Ba nga sinim Kraıs eim nge ngenj kumbii sim mił yi ku sinim simin. Sipin kin, sinim eim kin ouni ekii se eim nge tiłang ka wii owundu ei simin ku.

Ekii Se Sinim Gos Nge Tiŋang Owundu Simin

¹⁸Na keimi ni piind, sinim ngenj kumbii sinmin ei, epi wii miŋ. Ba Gos nge tiŋang owundu ka wii ei, Kraiŋ kin ngum epi ei miŋ, sinim yi ku simin. Eŋe nge, tiŋang ka wii ei, ekii se Gos sinim kin andan tumba. ¹⁹Yi miŋ, Gos epi kanim kanim ya mani mei eŋe ok eririm epi ei, akip kui er moŋmun. Muŋamin kin, Gos kunum owundu tonu omba kunum ei, eim kingam noŋ andan tang, peni eŋe wang kin, enim kanik piik, erik muŋngii. ²⁰Yi miŋ, Gos ya mani mei eŋe epi kanim kanim ok eririm epi ei, ekii se kis moŋpu kin, epi wii kun miŋ pinerim mon. Eŋe nge, en enim nge noman eŋe yi miŋ enerik mon. Ba Gos eim nge noman eŋe yi piipi eririm. Erpi kin, Gos eim kos owundu piipi, eim kin mandring kindpi muŋang kin, ekii se oŋ tonu omba ei nge, kui erik moŋmun. ²¹Nimbiŋ erang, Gos eim epi kanim kanim pei eririm epi ei, ambiŋ gii nipi moŋum epi ei, to kis erpi moŋum konu ei, to tor seng kin, wii moŋmun. Muŋangin kin, Gos nge eririm epi pei ei, wii kun ka molk kin, nga Gos nge kingam noŋ nge tiŋang ka wii ouni sik er muŋngii. ²²Sinim yi ni piinmin, Gos ya mei eŋe epi kanim kanim pei eririm epi ombu, ngenj kumbii sik, ke nik, tor kindinmin ei miŋ, amb kangil buŋ tang mengingii enim yi miŋ pepi wang kin, akip yi miŋ ku paŋim. ²³Ba ya mani mei eŋe epi kanim kanim pei, Gos eririm epi ei mendpiŋ mon. Ba yi ku, sinim Gos Gui Ka ei, sinim noman tuk eŋe, kuni mong kumna miŋ aka pin sinjpin. Pe sinim yi ku, ngenj kumbii sipin, ke nipin, Gos eim kin sinim kui erpin muŋamin kin, Gos kunum ei sinim eim kingam noŋ miŋ erpi kindang kin, kui er moŋmun. Kunum eŋe Gos sinim ngenj noman tuk pei erpi kindang kin, sinim sipi orung simba. ²⁴Gos sinim sipi orung sim eŋe nge, sinim kui er moŋmun. Puŋe yi miŋ, sinim epi nipe endi sinaŋim epi ei, simin ni piipin kui er moŋmun. Ba wumb nii endi, epi endi simbii ni piimba epi ei sim kin, nga kui er muŋmba min? Ei mon! ²⁵Ba pe sinim epi nipe endi simin ni noman dinga piinmin epi ei kinenjpin kin, kapŋi sinim nipe epi endi simin ni piipin ei, kunum oŋt kinan kui er moŋmun.

²⁶Yi miŋ ku, sinim noman dinga pinermba wumb ei, Gos nge Gui Ka ei opu sinim kin paki toŋum. Nimbiŋ erang sinim nipe oŋ miŋ endi prei erpin kin, nga sinim epi nipe endi kii sipin simin nipin prei ermin ei sinim piinanmin. Ba Gos Gui Ka sinim nge nipi, eim prei dinga erpi kin, Gos kin ngonum ei sinim piinanmin ek ei, Gos kin kii sipi ngang kin, sinim paki toŋum. ²⁷Nga Gos eim sinim wumb noman tuk eŋe, piipi kanpi enim. Nga Gos eim Gui Ka epi nipi endi piinim ei, Gos piipi kanpi enim ku. Nimbiŋ erang Gos Gui Ka prei erpi, wumb nii endi Kraiŋ nge tiŋap moŋmun wumb ei kin, Eim Gos noman eŋe prei ermba ni piinim miŋ erpi kin sinim paki toŋum.

²⁸Sinim piinmin, Gos epi kanim kanim pei sipi tikandi kindpi kin, kongun kun ka erpi, wumb nii endi Gos eim kin noman ka piipi ngonmun

ei, yi mił enim. Wumb ei, Gos eim noman ełe yi ni pendrim mił wumb ei, Gos eim kin sipi orung sim. ²⁹Nimbił erang wumb nii endi, kumb ok Gos eim ni piirim mił, eim noman ełe yi ni pendrim ku. Gos eim si orung sipi erang kin, ok eim nge kingam Jiisas mołum mił mułngii. Molc kin, Krai eim kumb se wu num mułang kin, nga wumb nii endi Gos kin pii gii ninjing wumb ei, eim angim noł ekii mił mułngii. ³⁰Wumb nii endi, kumb ok Gos eim si orung simbii ni pendrim mił wumb ei, eim sipi orung sim. Seng yi ku wumb ei Gos eim kin ‘Wumb kun ka.’ nipi mundum. Mundum wumb ei, Gos eim wumb kun ka nipi wumb ei, Gos eim nge kingam noł mił, tiłang dinga ka wii ei mok to ngum ku.

Gos Noman Ka Ei Sinim Kaimb Sipi Ngonum

³¹Gos epi kanim kanim pei sinim kin eririm ei, sinim nipe ek nimin? Pe Gos sinim kin mołpu kin, sinim epi kanim kanim paki dinga topu erim kin, wumb nii endi sinim kin opu orung erpi ngumba? ³²Gos eim nge kingam eim kin, ambii gii ninerim mon. Ba Gos eim nge kingam sinim wumb pei paki tumba nge kindim. Yi mił erang, Gos kingam sinim kin wii ngum kin, kapłi nga eim sinim epi kanim kanim pei Krai eim kin ouni sinim kin epi pei ngunermba min? ³³Wumb nii endi Gos eim sipi orung seng mołmun wumb ei, nga wumb eipi endi ok kapłi kos piik kin, opu orung erik ngungii min? Ei mon! Gos eim mendpił sinim wumb kun ka mołmun, ninim. ³⁴Yi mił, wumb nii endi kapłi wumb eipi kin kos piipi, mok tumba min? Ei mon! Ba Krai Jiisas eim kołpu kin, nga Gos sipi kindang kin, angpi tonu opu nga konj mołum ku. Pe eim Gos kin angii tundung orung kun mołpu kin, nga sinim paki tumba nge Gos kin prei dinga erpi, ngopu mołum. ³⁵Wumb nii endi Krai nge noman ka ei sinim kin ngum ei to si kindmba? Oł embin tui sinim kin tonu omba min; nga ngenj kumbii simin min; nga wumb sinim kin keprii tok oł embin tui ngungii ei min; nga sinim kuni tumba min; nga sinim alap nin, epi sinałim min; nga epi kis kombur sinim kin to kis ermba min; nga wumb sinim kin opu erik to kundngii min; nga oł kanim kanim ombu pei, sinim nge noman ngołum ei, sinim Krai to tor si kindngii min? Ei mon mendpił! ³⁶Gos ek ka ei ok mon poł pendim mił yi ninim.

“Pe sinim Krai nge wumb tiłap mułamin ełe nge, kunum kunum wumb eipi sinim to kundmun mił nik erik erik enmin. Yi mił, wumb ei sinim kung siipsiip to kondumun mił sinim yi ni kaniłmin.”

³⁷Ei mon! Sinim dinga peng kin, oł embin tui epi ombu kanim kanim pei to mani mendpił kindinjp kindinjp. Ełe nge, Krai nge dinga ei, sinim kin ngum ełe nge Krai eim kaimb sipi, sinim kin noman ka ngum. ³⁸⁻³⁹Yi mił erang, na keimi ni piind ei, epi endi Gos eim noman dinga ka ei, sinim to eipi kapłi kindnermba, mon! Kułngii oł ei min; nga konj oł ei min; nga

Gos nge enjel ei min; nga muł mei ełe peng erik tep mołmun wumb ei min; pe salim epi ei min; nga ekii se mendpił tonu omba epi ei min; nga dinga kanim kanim ei min; nga mei tondrung epi ei min; nga ya mei mundrung epi ei min; nga epi eipi endi Gos kanim kanim ya mani mei eririm epi ei min; epi ei pei, Gos noman ka sinim wii ngum ei kapłi si kindnermba mon! Gos noman ka ei Krai Jiisas sinim nge Owundu kin tonu om.

Gos Kin Eim Nge Tiłap Wumb Esrel

9 ¹Na ek keimi nind. Na Krai nge wu na ek kend tunand mon. Gos nge Gui Ka ei, na noman tuk ełe paki topu kin, na noman ngołum. Yi ku, na noman tuk ełe piimbii ek ei, Gos Gui Ka ni ngołum. ²Yi mił, na noman tuk ełe embin owundu pepi kin, na nge wumb tiłap miyem ende Jura wumb kin, na noman tuk ełe kumbii owundu kunum kunum pepi pupu kin, poru ninanim mon. ³Yi mił, na kapłi erim kin, na en enim piip kin, na Krai wakin top mani kind si kindip yi enj kin, kapłi Gos na kos owundu piipi kin, na sipi dup konu kis ełe kindmba ełe nge, na nge wumb tiłap miyem ende Jura wumb ei, Gos sipi orung simba. ⁴En enim Esrel wumb, Gos nge wumb tiłap se mundum. Mundang Gos eim erang kin, eim nge kingam noł mułangin kin, eim nge noman dinga tiłang owundu ei kenjing ku. Nga Gos eim ek dinga nipi pendrim ek ei ni ngopu kin, nga Gos eim lo ek ni ngopu kin; nga enim Gos keimi kin men tołmun oł ei nin; nga Gos ok ek keimi nipi ngumbii nirim epi ei sinjing ku. ⁵En enim kumb ok kupenjpin noł Eiparam, Aisak, Jeikop nge tiłap ende ełe nge, en enim tonu onjung. Ok tiłap ełe nge, Krai ya mani mei ełe opu, eim mei wu mendpił, wumb ei nge tiłap ende mułum. Mułang kin, pe eim epi kanim kanim pei Gos tep er mołum. Eim Gos mendpił! Kapłi sinim eim embe kunum kunum ambii tonu kindmin, keimi!

⁶⁻⁷Ba na ek nind ei, Gos ok ek keimi ni pendim ek ei tonu onanim, pa ninand mon. Nimbił erang, wumb tiłap kopur, Esrel wumb kin tonu onjung. Ok wumb tiłap ei Esrel nge wumb tiłap mendpił mon. Yi mił ku, Eiparam nge tiłap wumb aninga kopur eim kin tonu onjung; ba wumb ei, Eiparam nge kingam noł mendpił mon. Gos ek yi nipi Eiparam ngum, “Aisak nge wumb tiłap mendpił ei, ninim nge wumb keimi mendpił mułngii,” pa nim. ⁸Ei pułe yi mił, kangii ya mani mei ełe wumb ngenj ełe mengk tor kindinmin kangii ei, Gos nge kingam noł mendpił mon. Ba pii gii wumb kangii ngenj ełe mengk tor kindinmin ei, Gos eim ok ek keimi ni pendrim mił menginmin ei, Eiparam nge wumb tiłap keimi mendpił mołmun. ⁹Yi mił, Gos ok ek keimi ni tor kind pendrim mił ek yi ninim. Kunum ełe, nga kung ngii ełe na orung ombii ni pendinj kunum ei, amb Sera kangi endi mengmba.

¹⁰Ba ei mendpił mon ku! Nimbił erang, amb Riipeka nge kangi tał erinjngii endeim eim sinim kupenjpin Aisak. ¹¹⁻¹²Ba Gos eim noman ełe,

ok ni pendim mił mendpił, eim kangil endi to mundum. Nga Gos yi nipi, amb Sera ngurum, “Kangi kumna Eiso eim mołpu kangi ekii Jeikop eim ek nimba mił ekii sipi kin, eim kin kongun erpi kin, yi ermba. “Gos kumb ok ek yi ni pendrim mił, ekii se kangi tał mengim ei, eł ełip kis min ka endi erngil ei, Gos kangil nii endi eim noman ełe ermba ni to mundum mił erim. Ei eim kongun wu Jeikop, epi endi ermba mił ei piinirim mon. ¹³Yi mił, Gos kumb ok, ek ka mon poł pendrim mił ek yi ninim, “Na wu Jeikop kin noman ngond, ba na wu Eiso kin noman ngonarip kin, opu orung erip ngond.”

¹⁴Yi mił, sinim nipe ek endi ninim? Sinim Gos oł kun ka endi enanim pa ninim min? Ei mon mendpił! ¹⁵Yi mił, Gos Moses kin ek yi nirim, “Na wumb nii endi kin, noman ka ngumbii wu ei, kapli yi erip kin, noman ka ngumbii. Nga na wu endi kin kaimb sinj kin, kapli yi mił na kaimb simbii ku.” ¹⁶Yi mił peng kin, Gos noman kaimb siłim oł ei, wumb en enim noman ełe, epi ei simin ni piinmin mił ei, sinerngii mon. Ba Gos eim noman ełe piłim mił, wumb kin kaimb sipi ngołum. ¹⁷Yi mił, ok Gos ek ka ei mon poł pendrim mił, King Pero kin nipi ngurum. “Na nim kin epi enj ei, nim king owundu mołun pułe ei, na nim si kindamb mołun ei nge, na nge noman dinga ei nge, andan tamb kin, wumb pei keningii. Kanik kin, na nge embe ei, wumb mei konu orung orung pei ambił tonu kindngii. Ełe nge mendpił, na nim king mundunj,” pa nirim. ¹⁸Yi mił peng kin, Gos eim wumb nii endi kin, eim noman ka ngumbii ni piłim mił ei, kapli eim wumb ei kin, eim noman ka piipi kin, kaimb si ngołum. Nga Gos wumb nii endi kin, noman tuk dinga kis pengli niłim mił, kapli Gos eim noman ełe, wumb ei kin, noman tuk dinga kis pengli niłim mił ełim. Nga Gos eim noman ełe ermbii ni piimba ei ermba ku.

Gos Nge Popuł Kis Kin Nga Noman Ka Kin

¹⁹Enim wumb endi na kin ek yi nimba. “Ei yi mił kapli nimbił erang Gos wumb oł kis enmin ninim. Nga wumb nii endi Gos noman ełe to eipi kindmba?” ²⁰Ba ei nim wu nii endi dinga pukun kin, Gos kin ek ngokun ek ni orung kindnjii min? Ek ekin endi yi mił pałim. Kapli mei nganmbi ming endi mił wu endi erim kin ek yi nimba? “Nimbił erang nim na yi mił en?” nimba. ²¹Pe wu endi mei nganmbi sipi kin, ming ełim wu endi eim mei aninga kopur sipi, ming tał erim. Wu ei ming endi kongun ka ełim ming ka erim. Nga endi ming ka mon, ei kongun wii mił ming endi erim. Erim ei kapli min mon?

²²Gos oł erim mił ei kapli min mon? Gos eim popuł kis pim popuł ei, peni ełe tor kindmba enim kindang kin, wumb Gos nge noman dinga ei piik kun erngii. Pe nga, wumb ming mił wumb ei, mandi dup konu ełe ngenj kumbii singii er mołmun. Ba Gos eim wumb ei kin, kunum olt kanpi wiik tang kin, wumb molk punmun. ²³Yi mił erang, Gos eim

noman eŕe, tiŕang owundu pei ka wii ei, sinim wumb pei kin noman ka andan topu, ngo tor kindrim. Kindpi kin, wumb ming miŕ nii endi, Gos eim kin ok sipi mundrum wumb ei kin, noman ka piipi, kaimb sipi ngurum wumb ei, Gos nge tiŕang owundu ka wii singii. ²⁴Sik kin, sinim mendpiŕ, Jiisas kin pii gii ninjpin wumb ei, Gos eim kin sipi mundrum. Ba ei Jura wumb tiŕap mendpiŕ mon. Ba nga kopur torung wumb tiŕap eipi, Gos eim kin sipi mundrum ku. ²⁵Gos ok ek ka ei ek ni tor kindiŕim wu Osiya, mon poŕ pendrim miŕ yi ku ninim.

“Wumb nii endi, ok nam wumb mulenjing wumb ei, akip nam nge wumb muŕngii, pa ni sip mundmbii. Nga wumb nii endi, ok nam nge wumb tiŕap mulerangin kin, na noman ka en enim kin ngunenj wumb tiŕap ei, akip nam nge noman ka ngo sip mundmbii.”

²⁶Wumb en enim mulk konu mendpiŕ eŕe, Gos wumb ei kin ek yi nirim.

“Enim na nge wumb mulaŕmin konu eŕe, Gos kunum kunum konj moŕuŕum konu eŕe enim, nam Gos nge kingam noŕ moŕmun, pa nimbii.”

²⁷Gos ok ek ka ek ni tor kindiŕim wu Aisaiya poŕ pendrim miŕ Esrel wumb kin wii dinga topu yi ninim.

“Yi miŕ peng Jura wumb tiŕap eŕe ep noŕ ku kulta miŕ pei moŕmun. Sinim beltmin ei kapŕi enanim mon; ba Gos wumb ei kin aninga kopur, eim kin sipi orung simba. ²⁸Nimbiŕ erang, Gos Owundu ya mani mei eŕe wumb oŕ kis enjing ei, kos owundu piipi, kumep kis ei sikirpi sipi, wumb ei kin ngumba.”

²⁹Gos ek ka ok Aisaiya mon poŕ pendrim miŕ yi ninim,

“Gos eim wumb tonu epin pei muŕangin kin, tep er moŕum Gos ei, sinim wumb kupenjpin noŕ tiŕap aninga kopur wakin topu, mundneŕangin kin, kapŕi sinim Sorom nin Gomora konu taŕ eŕe kulnjung wumb miŕ muŕuŕamin.”

Esrel Wumb Gos Kin Pii Gii Ninenjing Mon

³⁰Yi miŕ erang, pe sinim nipe ek endi nimin? Ek yi miŕ endi nimin; torung wumb tiŕap eipi ei, en enim Gos nge oŕ kun ka ei, kongun dinga erik sinenjing mon. Ba wumb en enim Gos eim kin sipi mundang kin, kun ka mulnjung. Nimbiŕ erang, wumb ei, en enim Gos eim kin pii gii ninjing ei, sipi mundum. ³¹Ba Jura wumb tiŕap en enim kongun dinga erik, en enim Gos lo ek eŕe, kun ka ei ekii simin nik enjing. Ba en enim Gos nge lo ek eŕe, ekii sik enjing ei, kapŕi enerim mon mendpiŕ! ³²Nimbiŕ erang en enim kapŕi enerim? Yi erang kin, en enim Gos kin pii gii nik, Gos nge oŕ kun ka oŕ ei simin nik enenjing mon. Ba en enim kongun dinga erik kin, Gos nge oŕ kun ka simin ni piinjing wumb ei, en enim Krai ei kom ku miŕ moŕum ei, wumb ei simb kom ku eŕe tok bok tunjung. Tok kin, Krai

kom ku mił, eim kin pii gii ninenjing mon. ³³Kumb ok, Gos ek ka mon poł pendrim mił ek ei Kraiss kin yi ninim.

“Enim kanik piik erngii! Ya Saiyan konu ełe, kom ku mił endi pałim ei, Gos nge kom ku dinga ei, wumb simb ełe kep tang kin, en enim erpi to kindang kin, mani pungii ni pendim. Ba wumb nii endi eim Gos kindim kom ku kin, pii gii nimba wumb ei Gos kindim kom ku ek kin, eim singambił kulermba mon, ba dinga pupu engmba.”

Jura Wumb Tiłap En Enim Gos Nge Oł Kun Ka Ei Sinenjing

10 ¹Na engnan noł, nam noman tuk ełe dinga piind ei, Esrel wumb ei Gos sipi orung simba. Ełe nge, na wumb en enim kin prei erip Gos ngond. ²Na wumb en enim kin pii kun erip kin, ek ni tor kindind. En enim Gos kin dinga pang kin, ekii simin nik enmin; ba wumb en enim noman ełe, Gos kin piik kun ka enałmin mon. ³Yi mił erang, wumb en enim pii kun enarik kin, Gos enim wumb kun ka nimba mił, ei pii poł tunanmin mon. Nga en enim noman ełe oł kun ka oł ei ambił tonu kindmin ni piinmin, ba Gos en enim wumb kun ka mołmun nim mił, ei mandring punarik kin, ba en enim noman ełe ekii sik ełmin. ⁴Yi mił erang, Kraiss tonu wang kin, pe Jura lo ek ei mani pupu poru nim. Yi mił, wumb nii endi Kraiss kin pii gii nik, ekii sik enjing wumb ei, kun ka mołmun wumb nimba.

Gos Wumb Pei Si Orung Simbii Ni Piinim

⁵Ei yi mił, Moses ok mon poł pendrim mił yi ninim. “Wumb nii endi, Gos lo ek pei ekii simba wumb ei, Gos kin kun ka se mułmba,” pa nirim. Wumb nii endi Gos lo ek nirim mił ekii sipi mułmba wu ei, konj sipi er mułmba. ⁶Ba wumb en enim Kraiss kin pii gii ningii wumb ei, Gos kin kun ka mułngii ełe nge yi ninim. ‘En enim kin noman tuk ełe, ek yi piinerngii mon!’ Wumb nii endi eim ei tonu epin konu ełe tuk ba, ełe nge pupu kin, Kraiss ya mani mei ełe tu wumba. ⁷Nga enim yi mił ninerngii mon ku; ‘Wumb nii endi eim mer mei ełe mandring ba,’ ełe nge pupu kin Kraiss kołpu pałim konu ei, sipi orung tonu tu wumba. ⁸Ba Gos ek ka ei nipe ek ninim? Gos ek ka ei enim kin mandi opu sałim ei, enim gupu ełe kin, noman tuk ełe pałim. Peng kin, Gos ek ka sinim ni tor kindinjin ełe nge, enim pii gii ningii. ⁹Yi mił, enim gupu ełe ek dinga ni tor kindik yi ningii, ‘Jiisas eim Owundu,’ pa ningii. Nga enim noman tuk ełe pii gii nik kin, Jiisas kołpu pim kin, Gos eim sipi kindang, angpi tonu opu, nga konj mołum ełe nge. Kaplı Gos enim Jiisas kin sipi orung simba. ¹⁰Yi mił erang, enim noman tuk ełe Jiisas kin pii gii ninjing kin, Gos kin kun ka mułmun. Nga enim gupu ełe, ek dinga ni tor kindnjing kin, Jiisas kin pii gii ninim ełe, Gos enim sipi orung eim kin simba. ¹¹Gos ek ka Kraiss kin yi ninim, “Wumb nii endi Eim kin pii gii nimba wumb

ei, Eim kin singambił kulermba mon. ¹²Yi mił, Jura wumb kin wumb tiłap eipi wumb kin, Owundu ningił ełe molk, ende mił kindinmin. Sinim pei Gos sinim nge Owundu endeim mendpił mołum. Mołpu kin, eim nge noman ka ni, epi ka wii ei, wumb nii endi eim nge embe sipi kin, kii sipi ełmin wumb ei ngołum. ¹³Yi mił, Gos ek ka ei yi ninim, “Wumb endeim endeim ni Owundu nge embe kii sik kin, men tok erngii wumb ei, Owundu eim sipi orung simba.” ¹⁴Ba wumb nii endi Jiisas kin pii gii ninelaŋgin kin, nimbił oł mił erik Jiisas kin wii tułangan? Nga wumb nii endi, Jiisas ek ka piinelaŋgin kin, nimbił oł mił erik kin, pii gii niłangan? Pe nga wumb endi Jiisas ek ka ni tor kindmba wumb endi mulerim kin, kaplı nimbił oł mił erik kin, piingii? ¹⁵Nga Jiisas eim nge ek ka ni tor kindngii wumb endi kindnerim kin, kaplı nipe mił wumb Jiisas ek ka ni tor kindngii? Jiisas ek ka yi ninim, “Wumb Jiisas ek ka sik, tu wunmun wumb ei, oł ka wii mendpił enmin.”

Esrel Wumb Gos Ek Ka Ekii Sinenjing

¹⁶Ba wumb pei Gos ek ka ei en enim ekii sinenjing mon. Kumb ok ek ni tor kindiłmin Aisaiya mon poł pendrim ek yi ninim. “Sinim nge Owundu wumb nii endi, Gos ek ka ei sin ninjpin ek ei pii gii ninjing? ¹⁷Yi mił peng kin, sinim pii gii ninmin ei wumb ek ka ni tor kindnjing konu ełe piipin kin, pii gii ninmin. Nga ek ka endi sinim piinmin ei, Krais nge ek ełe, sin ni tor kindinmin.

¹⁸Ba na ek endi kii sin. Wumb pei ek ka ei enim piinenjing min? Keimi, en enim piinjing ei, Gos ok ek ka yi ni pendrim mił ninim.

“Wumb en enim gupu ełe Gos ek ka wumb konu mei orung orung ełe am pei ni tor kindnjing. Nga ek ka ei, wumb pei mei konu orung orung turii ełe pepi pum ku.”

¹⁹Nga na ek endi kii sind.

“Esrel wumb Gos nge ek ka ei piik kun enenjing min?”

kumb se, Moses ek yi nirim,

“Na enim oł yi eramb kin, enim Esrel wumb molk kin, wumb tiłap eipi, tiłap ende mon wumb ei epi ka wii sengin kin, enim kanik, bun bun kulk kin, simin ni piingii. Nga na oł yi eramb kin, enim Esrel wumb molk wumb tiłap wii mił, noman kun ka pinałim mił wumb ei kin, enim popuł kis sik ngungii.”

²⁰Pe nga, Aisaiya ok ek dinga ni pendrim ei, mund mong topu ninerim mon; eim ek yi nim,

“Nga wumb kopur en enim na kenmin ni piinenjing wumb ei, na kan sinjing. Wumb kopur na kanik kin, kii sinenjing wumb ei kin, na nam peni ełe tor op kin, andan tunj.”

²¹Ba na Gos Esrel wumb kin, piip ek yi nind, “Na kunum olt, nam angii tor kindip kin, enim nam kin ongii nip enj; ba wumb ei, na ek ekii sinarik kin, nga na kin kis piik ngok, opu orung ełmin wumb mił mołmun.”

Gos Esrel Wumb Aninga Kopur Kin Kaimb Sipi Ngum

11 ¹Na nga ek endi kii sind ei, Gos eim nge Esrel wumb tiŕap ei to tor kindim min? Ei mon mendpiŕ! Na Pol Esrel wumb tiŕap ende wu. Nga na Eiparam nge miyem ende wu. Nga na Benjmin nge tiŕap ende wu ku. ²⁻³Gos eim nge wumb tiŕap Esrel ei eim kumb se piipi mundum wumb ei, to tor kind mundnaŕim mon. Ok Gos ek ka mon poŕ pendrim wu Elainja Gos ek ni tor kindnim wu endi kin nirim miŕ, ei piinanmin min? Elainja wu ei Esrel wumb kin kos er ngopu kin, Gos kin men topu yi nim.

“Gos Owundu, nim nge ek ka ni tor kindiŕmin wumb ei Esrel to konduk poru ninjing. Nga nim nge kuŕmaŕ kaŕiŕmin konu ei to kis monduk kin, mani kind si kindnjing. Pe nga na minj moŕ; ba na kuruk andik kin, na to kundngii enmin ku.”

⁴Ba nipe ek endi Gos Elainja kin nipi orung kindpi ngum? Eim yi ninim, “Na nge wumb 7,000 pei moŕmun wumb ei, ek kend gos Beil kin mong gopsing pii polk, men tok ngunenjing wumb ei, nam kin sip tuk si mundunj. ⁵Pe nga akip yi miŕ ku, Gos Esrel wumb tiŕap aninga kopur eim kin sipi, tuk si mundum. Mondpu kin, Gos eim wumb ei kin kaimb sipi, noman ka ngum. ⁶Ba Gos eim noman ka ngoŕum wumb ei, si tuk sipi mundum. Mundum wumb ei, kongun yi nge enenjing mon. Sinim kongun yi nge ei enjpin kin, kapŕi Gos noman ka ngoŕum oŕ ei, noman ka mendpiŕ mon.

⁷Yi miŕ, sinim nipe ek endi nimin? Gos epi ei Esrel wumb kan simin nik, dinga kindik enjing; ba epi ei sinenjing mon. Gos eim wumb kopur aninga si tuk, si mundum wumb ei mendpiŕ sinjing. Ba wumb eipi kopur Esrel wumb en enim noman tuk eŕe Gos dinga ei erang kin, nga wumb ei epi ka ei sinenjing mon. ⁸Kumb ok Gos ek ka mon poŕ pendrim miŕ ek ei yi ninim, “Gos eim wumb noman tuk eŕe erang kin, or miŕ pik. Nga Gos wumb ningiŕ ei erang kin, kengii pineririm. Nga Gos wumb kom ei erang kin, ek piingii pineririm ku. Pe en enim yi minj er molk wangin wangin kin, pe yi ku er moŕmun.”

⁹Pe Deipis ek nipi yi ninim,

“Pe nga wumb kuni nonmun peŕ eŕe Gos erang kin, ka op miŕ nin, omu kon nin, nga kui ka nem seng paŕmin miŕ, wumb en enim to mani kindang kin, en enim Gos kin kumep kis ngumba nge ei singii.

¹⁰Pe nga en enim ningiŕ ei tumbun moŕpu, ei emii er peng kin, en enim kinaŕmin mon. Nga en enim buŕ to ek nik; nga sik er kun energii mon; ba ek ni peng kunum kunum muŕngii.”

Gos Wumb Tiŕap Eipi Wumb Sipi Orung Sin

¹¹Yi miŕ, na nga kii sind kunum ei, Jura wumb tiŕap oŕ kis enjing eŕe, bok to mani punjung ei, nga Gos kin angk, tonu ongii pinerim; ei mon

mendpi! Ba Esrel wumb en enim Gos kin bu! ngok enjing e!e nge, Gos wumb t!lap eipi si orung sim. Gos epi ka wii ei, torung wumb t!lap eipi sinjing. Sengin kin, Gos o! ei erang kin, Jura wumb epi ka wii ei, en enim kanik simin ni piik kin, wumb kin popu! kis sinjing. ¹²Pe nga, Jura wumb Gos kin pii gii ninenjing e!e nge, ya mei konu e!e orung orung wumb t!lap eipi pei, Gos nge epi ka ngum ei sinjing. Nga Jura wumb en enim Gos nge o! ka ei si kindik kin, o! e!e nge, wumb t!lap eipi ombu kin, o! ka ei tonu om. Pe nga, Esrel wumb pei nga Gos nge o! ka e!e ekii sik kin, eim t!lap tuk punjung kin, kap!i o! ka ei nge, wumb t!lap pei kin, am o! kun ka wii tonu omba.

¹³Pe na Pol ek ka ni tor kindip kin, enim torung wumb t!lap eipi wumb kin ngond. Ei na Gos nge ek se andi! wu mo!up kin, wumb torung wumb t!lap eipi kin, mo!up kin, kongun yi ermbii. Erip kin, na nam ka piip, bong nip, Gos nge kongun ei end. ¹⁴Na yi mi! erip kin, na nam nge Jura wumb t!lap ei, en enim Gos epi ka ei, bun bun kulk, simin ni piik, erngii. E!e nam nge Jura wumb kopur, en enim kap!i Gos eim kin sipi, orung seng ongii nge, na Pol kongun ermbii. ¹⁵Yi erang, Jura wumb t!lap ei, Gos kin bu! ngangin kin, to tor kindang mo!mun. E!e nge, Gos pe torung wumb eipi pei konu mei orung orung ei, Gos nga sipi orung sim. Yi mi!, Gos nga Jura wumb orung sim kin, kap!i pu!e yi mi!, wumb kolk, nga angk, tonu ok, konj mo!mun yi mi! mu!ngii.

¹⁶Ek ekin yi ninim, kumb se, bres plawa aninga kopur sik, bres erik kin, Gos kin ngo!mun. Nga bres kumna ei. Gos nge kap!i nga plawa owundu ei, Gos nge ku. Nga endi yi ku, ond dumbu! ei, Gos nge pim kin, kap!i nga pu! nin kirang ei, Gos nge ku. Pu!e yi mi!, ond dumbu! nin, bres kumna ei, wu Eiparam mi!, nga ond kirang nin bres plawa ei, Esrel wumb mi!. ¹⁷Ba Gos ond olip kirang kopur engin to si kindim ei yi mi!, Jura wumb kombur, ond olip kirang mi! ei, to si kindim. Si kindpi kin, nga wumb t!lap eipi torung wumb ei, ond olip kirang wii mi!, nga erang kin, ond olip kirang mendpi! konu e!e, dambiltpi ende kindim. Kindang kin, nga akip enim ond olip mam e!e, Gos epi ka wii sik, Jura wumb kirang kumna mi!, enim nge konu e!e sinmin. ¹⁸Yi mi!, enim Gos ok Jura wumb ond olip kirang mi!, engin topu kindrim e!e, enim bong ninerngii mon. Enim ond olip kirang ei kin, bong ninjing kin, kap!i enim kom se piik, kun erngii e!e nge, enim ond olip pu! ei, enim mingnenjing mon; ba ond olip pu! ei, enim mengim.

¹⁹Ba enim yi ningii ni piind. "Gos eim Jura wumb ond Olip kirang mi!, eim engin topu kindim. Kindpi kin, nga eim sinim dambiltpi ende kindpi kin, olip kirang ok pim nge konu e!e, eim se ende kindim." ²⁰Ei keimi mendpi!, Gos Jura wumb ond olip kirang mi!, eim enim engin topu kindim. Nimbi! erang, en enim Gos kin pii gii ninenjing mon. Ba enim torung wumb t!lap eipi pii gii ninjing e!e nge mendpi!, dinga angk

mołmun. Mol k kin, enim noman tuk ełe, Jura wumb kin bong nik, oł yi energii mon! Ba enim Gos oł erim mił, enim mund mong kulk yi ernгии! ²¹Yi mił, Gos Jura wumb ei, ond olip kirang mendpił mił, eim enim to tor kind si kindim. Yi erang kin, Gos enim wumb tiłap eipi ond olip kirang eipi mił ei, kan wiik tunermba mon ku! ²²Ya ełe enim kinei! Gos nge noman ka ngopu kin, nga wumb kin kos owundu piipi, kumep kis ngołum ku. Jura wumb, Gos nge oł ka ei buł ngunjung kin, Gos wumb ei kin, kos owundu piipi, kumep kis ngołum. Ba enim tiłap eipi wumb, Gos kaimb sipi ngum kin, kapłi enim Gos nge kaimb sipi ngołum ełe nge, mandi er mułngii! Mon pim kin, Gos enim to kis erpi si kindmba ku. ²³Pe yi mił, Jura wumb ok Gos wumb ond olip kirang mił engin to si kindim wumb ei, Krai kin pii gii ninarik, si kindnjing kin, kapłi Gos wumb ei kin, dambiltpi ende kindang, ond olip puł ełe orung pungii. Puk, Gos eim kapłi dinga ełe erang kin, wumb ond olip puł ełe orung puk mułngii. ²⁴Enim piinmin! Ok, enim torung wumb ond olip kirang wii mił emi pin mulnjung. Mułangin kin, Gos eim enim engin topu, si tuk sipi, ond olip mendpił ełe kin, dambiltpi ende kindim. Ond olip ei, enim nge ond mon. Yi mił erang kin, nga Jura wumb ond olip kirang mendpił mił ei, kapłi Gos nga sipi, orung sipi kindang kin, ond olip mendpił nge puł ełe, dambiltpi se ende kindmba.

Gos Eim Noman Ka Piipi, Kaimb Sipi, Wumb Pei Ngum

²⁵Engnan noł! Ek keimi endi koi erpi pałim ek ei, enim piingii ni piind. Mon pim kin, en enim noman ełe epi ei sin sinim piinmin ni piingii. Yi mił, na enim kin koi erpi pałim ek ei, pułe nip ngumbii end ek ei, yi mił, Jura wumb kopur en enim noman tuk ełe dinga puk mulnjung. Mol k pangin kunum ełe, wumb tiłap eipi, Gos mołum konu ełe tuk ok, pei mol k kapłi enjing. ²⁶Kapłi oł ełe nge, nga Jura wumb pei, Gos sipi orung simba. Sipi kin, Gos ek ka dinga ok mon poł pendrim mił Krai kin ek yi ninim.

“Saiyon konu ełe paki tołum wu ei tonu omba. Opu wu ei, Jeikop nge wumb kupam noł oł kis enjing oł ei, pei si kindmba.” ²⁷Ełe nge, na ek keimi dinga wii nip pendind kunum ei, na enim oł kis enjing ei, na si kindmbii.”

²⁸Nimbił erang, Jura wumb Gos ek ka ei ekii sinark mulnjung wumb ei kin Gos buł ngopu yi erim. Ełe nge enim torung wumb tiłap eipi ełe Gos paki tum. Ba Gos eim Jura wumb kin noman ka ngopu kin, nga eim nge wumb mendpił sipi er pendim. Ełe nge Gos eim ok Jura wumb kupenjing noł kin ni piipi yi erim. ²⁹Yi mił, Gos eim ok wumb eim kin sipi mundum wumb ei, Gos eim epi ka endi wii ngumbii nirim mił epi ei keimi ngołum. Ełe nge Gos eim noman ełe ekii se ak topu, orung kindpi ngunermbii, ni piinałim mon. ³⁰Enim torung tiłap eipi wumb ok, enim

Gos ek ka ei ekii sinarik yi ełmin. Ba akip, enim Gos noman ka piipi, kaimb sipi, Gos enim kin ngum epi ka ei enim sinjing. Nimbił erang, Jura Gos nge tiłap wumb ei, Gos ek nirim mił ei piinarik kin, ekii sinenjing mon. ³¹Yi mił ku, pe Jura wumb tiłap Gos ek ka ei piinarik kin, ekii sinanmin mon. Yi mił erang, akip Gos enim wumb tiłap eipi kin, noman ka piipi kin, paki tonum. Ba ełe nge, ekii se Gos eim Esrel wumb kin noman ka piipi, kaimb sipi kin, paki yi mił tang singii ku. ³²Yi mił erang, Gos eim wumb pei eim nge lo ek ei ekii sinarik kin, pii gii ninenjing wumb ei, kan ngopu mundum. Mundum ełe nge Gos eim wumb pei kin kaimb sipi, noman ka ngumba.

Sinim Wumb Pei Gos Embe Ambił Tonu Kindngii

³³Keimi mendpił, Gos eim epi ka wii pei mendpił sałim ei nin, nga eim noman ka wii mendpił ei nin, nga eim epi kanim kanim pei piinim epi ei, eim kin piki topu, owundu mendpił mołum. Sinim mei wumb kapłi, Gos nge mok topu elim oł ei nin, eim nge oł kanim kanim kun elim oł ei nin, sinim piinmin mił ei kapłi enermin mon. ³⁴Pe Gos kumb ok mon poł pendrim mił ek ka yi ninim,

“Wumb nii endi, sinim nge Owundu eim noman ełe piinim mił epi ei, sinim kapłi piimin min? Nga wumb nii endi, eim kapłi ermba mił oł ei Gos kin ek ni ngumba min?”

³⁵Nga wumb nii endi, eim kunum endi Gos kin epi endi ngołum ei, Gos eim kin kapłi ngo orung kindii nimba min?” Mon mendpił! ³⁶Yi mił erang, Gos ya mani mei ełe epi kanim kanim pei Gos eim pułwu mołum. Nga Gos eim yi ku epi kanim kanim pei se ende kindpi tep er mołum. Nga epi kanim kanim pei ei Gos nge seng kin, eim embe ambił tonu kindngii. Sinim Gos nge embe kunum kunum ambił tonu kindmin. Ei keimi!

Sinim Ngenj Kin Noman Konj Ei Gos Kin Ngumun

12 ¹Ei yi mił, engnan noł, nimbił erang Gos nge noman ka ngołum ełe nge, na enim dinga to konj kindił. Enim ngenj pei ei Gos kin orung ngungii. Yi mił, wumb Gos kin kułmał kalk ngołmun mił enim yi erngii! Ba enim ngenj pei konj mułang kin, enim oł kun ka Gos kin ngungii. Ngangin kin, Gos eim noman ełe, ei eim kin enim men tok ełmin oł ełe nge mił Gos eim simba. Oł yi nge, ei Gos kin men keimi tołmun oł ei, sinim noman ełe yi mił pimba. ²Peng kin, enim ya mani mei ełe wumb oł kis enmin oł ei mił, enim yi enerngii mon! Ba Gos erang kin, enim noman tuk ełe konj ka mendpił ngang kin, singii. Sengin kin, yi mił enim Gos nge nipe oł kun ka endi eim noman ełe erngii, ni piinim mił, yi erngii. Erik kin, enim oł kun ka ni, Gos nge noman enim epi ei ni; Gos nge oł keimi mendpił pei piingii. ³Nimbił erang Gos eim noman

ka ei nge na kin dinga ngum. Ete nge, ek na enim kin endeim endeim ni ngond. Enim wumb owundu mołmun, ni piinerngii mon. Ba enim mołmun mił, yi erik pii kun erik mułngii. Enim noman tuk kun ka pałim mił ni piik Gos enim pii gii ningii nipi ngum mił, yi endeim endeim ni piik mułngii. ⁴Yi mił ku, sinim wumb ngenj ete pei erpi kin, kanim eipi eipi kind pendrim. Pe ngenj eipi er pendrim mił, ei pei kongun ende, endi enanmin mon. ⁵Yi mił ku, sinim wumb pei mołmun. Ba Krai nge wumb ngenj ende minj mołmun. Nga sinim endeim endeim ni, wumb eipi kin Gos dambiltpi ende kindang kin, ngenj endeim mił peng mołmun. ⁶Gos sinim kin noman ka ngołmun ete nge, sinim endeim endeim ni, kongun eipi ermin nge dinga ngum. Ete nge, Gos nge noman ka, epi ka wii, ei wii ngum. Ngang kin, wu endi Gos ek ka endi sim mił, ni tor kindim kin, kapłi eim pii gii pałim mił, ni tor kindmba. Sinim yi mił ermin ku. ⁷Kapłi wumb nii endi, eim wumb eipi paki tumba nge noman pim kin, kapłi wu ei wumb eipi paki dinga wii tumba. Pe nga wu endi, eim ek emb tumba nge noman dinga pim kin, kapłi wu ei, wumb eipi kin ek emb dinga topu ngumba. ⁸Pe wumb endi eim wumb eipi noman to konj kindmba nge noman dinga pim kin, kapłi wu ei wumb eipi kin yi mił, wumb noman to konj dinga kindmba. Nga wu endi, eim wumb eipi kin epi ka mok topu, ngumba nge noman yi pim kin, kapłi wu ei wumb eipi kin ka piipi kin, epi pei ngumba. Nga wu endi Gos nge kongun tep wu mułum kin, kapłi wu ei eim kongun ete minj piipi kin, dinga erpi mułmba. Nga wu endi wumb eipi kin kaimb si ngołum kin, kapłi wu ei wumb eipi kin ka piipi kin, paki ka tumba.

Noman Ngołmun Oł Ei

⁹Enim wumb eipi kin noman keimi ngungii. Nga enim oł kis kanim kanim pei buł ngungii. Ngok kin, enim oł kun ka ete, ambił gii nik mułngii. ¹⁰Enim wumb eipi kin noman ka ngok kin, enim Krai kin pii gii nik kin, angim angim mił mułngii. Molk kin, noman dinga kindik, enim wumb eipi nge embe ambił tonu kindngii. ¹¹Enim kongun ete ten kulk enerngii, mon! Ba enim kongun kunum kunum dinga kindik erngii. Yi mił, enim noman tuk gui dinga kindik kin, Gos Owundu nge kongun erik mułngii. ¹²Enim Gos Owundu orung omba ei nge kui erik mułngii. Mułangin kin, oł embin tui enim kin tonu om kin, kapłi enim dinga angk, kui erik mułngii. Molk kin, enim kunum kunum Gos kin prei ełmin oł ei, ambił gii nik mułngii. ¹³Kapłi, Gos nge wumb kombur epi endi sinerang mułngii wumb ei kin, enim paki ka wii tok, ngungii. Nga konu eipi wumb kombur enim ngii konu ete ongii ei, kapłi enim wumb ei kin paki ka tok, tep ka erik mułngii. ¹⁴Wumb kombur enim kin oł embin tui erik ngunjung kin, kapłi enim Gos kin kii sik, prei erangin kin, Gos wumb ei kin paki ka tumba. Nga enim Gos kin prei erik kin, wumb

ombu kin ek kis nik, prei enerngii, mon! ¹⁵Wumb nii endi ka piim kin, kapli enim wumb ei kin ka piingii ku. Nga wumb nii endi eim ke nipi, noman embin pim kin, enim wumb ei kin ke nik, noman embin to piik, ngungii ku. ¹⁶Enim wumb endeim endeim kin, noman ende sek ngungii. Enim noman eŕe, wu owundu moŕmun ni piinerngii mon! Ba enim wumb epi pei sinaŕim wumb ei kin, ende nok pek kin, molk pungii. Enim epi kanim kanim pei, sin piinmin, ni piinerngii mon! ¹⁷Pe wumb endi enim kin oŕ kis erpi ngum kin, nga enim wumb ei kin oŕ kis er orung kind, ngunerngii mon! Enim kapli noman eŕe ka piik, wumb pei nge ningiŕ eŕe, oŕ kun ka erik muŕngii. ¹⁸Pe enim kapli noman tok piik kin, wumb eipi kin opu ermin ni piinerngii mon. Ba enim wumb eipi kin noman ende sek kin, kun ka erik muŕngii! ¹⁹Engnan noŕ, na noman enim ngond. Wumb nii endi eim, enim kin oŕ kis erim kin, enim wumb ei kin oŕ kis erik, orung kindik ngunerngii mon! Ba enim wumb kin ei, kapli mering kindangin sengŕi. Gos eim popuŕ kis wumb ei kin tonu opu si kun ermba! Kumb ok, Gos mon poŕ pendrim miŕ ek yi ninim. “Gos Owundu yi ninim, ‘Na wumb nii endi oŕ kis eŕim kumep kis ngo orung kindngii puŕe ei, na mendpiŕ.’” Gos Owundu yi ninim. ²⁰Ba kumb ok, Gos mon poŕ pendrim miŕ ek yi ninim, “Enim nge opu erii wumb ei, en enim kuni sinerang kin, en enim kuni tang mulnjung kin, enim kuni ngungii. Nga noŕ nuwa erang mulnjung kin, noŕ kulk ngangin kin, nungii ku. Keimi enim yi miŕ enjing kin, kapli opu erii wumb en enim singambiŕ erang piingii.” ²¹Enim oŕ kis eŕmin oŕ ei, enim kamb mani kindnerangŕi mon. Ba enim oŕ kun ka pimba miŕ erik kin, oŕ kis eŕmin oŕ ei kamb mani kindngii.

Enim Ya Mani Mei Eŕe Tep Eŕmin Wumb Ei, Ek Ningii Miŕ Ekii Sik Erngii

13 ¹Enim wumb pei ya mani mei eŕe wumb tep eŕmin wumb ek ningii miŕ, ekii sik erngii. Wumb tep enmin wumb ei, en enim nge noman dinga eŕe nge molaŕmin mon; ba wumb ei Gos nge angii eŕe er kindpi kin, kongun ei mundang moŕmun. Pe ya mani mei eŕe, tep enmin wu ei, Gos eim muŕngii neng moŕmun. ²Yi miŕ erang, wumb nii endi eim, ya mani mei tep enmin wu ei ningii ek ekii sinarik, ek to kindnjung kin, wumb ei Gos nge ek ei to kindpi kin, ekii sinanmin ku. Pe nga wumb ei, ek ekii sinenjing wumb ei, Gos kin kumep kis ngang kin, singii. ³Yi miŕ, pe wumb nii endi, eim oŕ kun ka ermba wumb ei, eim ya mani mei eŕe tep enmin wu kin, mund mong kulerngii mon. Ba wumb nii endi, eim oŕ kun ka miŕ enerim kin, oŕ kis erim wumb ei, eim kin, mund mong kuŕmba. Enim mani mei eŕe tep enmin wumb ei kin, mund mong kularpin kin, wii muŕmun ni piinjung kin, kapli enim oŕ nipe oŕ kun ka endi pimba miŕ erngii. Yi miŕ erangin kin, tep eŕmin wumb enim embe ambiŕ tonu kindik kin, ka piik ngungii. ⁴Yi miŕ, ya mani mei tep enmin wu ei, Gos nge kongun wu noman dinga ngang kin, enim kin paki tang

kin, kongun ka enmin. Ba enim oł kun ka pinermba mił erik ninjing kin, kaplı enim mund mong erngii. Nimbił erang mei mani tep enmin wumb ei kin, Gos noman dinga ngang kin, ambilk mołmun. Mol k kin, tep enmin wumb ei noman dinga ei wii sinenjing mon. Ba tep enmin wumb ei, Gos nge kongun wumb mołmun. Mol k puk kin, wumb nii endi eim oł kis mił erim kin, kaplı wu oł kis ełim wu ei, kumep kis ngang simba. ⁵Yi mił erang, sinim mei ełe tep ełim wu ei kin dinga ełe mandring mułmun. Mołpun kin, sinim Gos nge kumep kis ełe nge minj, mund mong kulermin mon; ba nga yi ku, sin sinim noman tuk gui ełe nge, ek nimba mił, ekii sipin er mułmun ku.

⁶Ełe nge, enim mei tep ełmin wumb ei kin, enim ku takis tołmun ku. Nimbił erang, tep ełmin wumb ei, Gos nge kongun wumb mołmun; wumb ei, kunum kunum takis kongun ełe nge tep erik mołmun. ⁷Enim wumb pei ku sinjing wumb ei ku ngo orung kindik ngungii. Nga ku takis siłmin wumb ei kin, enim ku takis tok ngungii. Nga wumb endi konu eipi epi konu endi tuk om kin, kaplı enim ku ngo orung kindik ngungii ku. Nga enim wu num endi mułum kin, enim wu ei kin ek ekii sik, mandring mol k pengii ku. Nga enim wu num endi embe ambił tonu kindim kin, kaplı enim eim embe ambił tonu kindngii ku.

Noman Ngołum Wu Ei Lo Mendpił Ekii Sim

⁸Enim wumb eipi endi epi endi si no pendik enerngii mon. Ba wumb eipi ngo pendilmin oł yi mił, kunum kunum pepi mułmba. Ełe nge oł ei, enim wumb eipi kin noman ka ngungii. Nimbił erang wumb endi wumb eipi kin noman ngołum ei, eim Gos lo ek ełe keimi ekii siłim. ⁹Pe Gos nge lo ek ei yi ninim, “Enim wu eipi embnjing ngundnerngii mon; nga enim wumb eipi endi to kundnerngii mon; nga enim wumb eipi epi endi waning sinerngii mon; nga enim wumb eipi epi kan bun bun sik kin, simin ni yi piinerngii mon.” Nga lo ek eipi endi yi ninim ku. Ei lo ek eipi pei si ende kindpi kin, ek peng endeim mendpił pałim. “Enim nge tiłap ełe mandi mołmun wumb ei, noman ka ngungii ei, en enim noman ngołmun mił, yi ku ngungii.” ¹⁰Wumb nii endi, wumb eipi kin noman ngołum ei, eim wumb mandi mołmun wumb ei kin, oł kis enałim mon. Yi mił, wu endi noman ngołum wu ei, eim Gos nge lo ek ełe keimi ekii siłim.

Sinim Kun Ka Endmin

¹¹Pe nga, na yi mił nip enim ngond. Enim mołmun kunum ełe piinmin. Pe kunum ełe mendpił, enim or pałmin ei, enim konj kindik mułngii. Nimbił erang enim piinmin; ok enim pii gii ninjing kunum ełe, Gos enim sipi orung simbii nim kunum ei, kunum kinan sim. Ba pe, kunum ei mandi mendpił enim. ¹²Konu emii pałim ei mandi poru nimba enim. Nga

konu tiŕang ei ya mandi opu saŕim. Pe nga sinim emii paŕim miŕ oŕ kis eŕmin oŕ ei, si kindmin. Si kindpin kin, sinim Gos nge tiŕang opu eŕmin alap kumb tepii miŕ ngum epi ei sipin kin, oŕ kis ei to mani kindmin. ¹³Pe sinim oŕ kun ka, erpin endmin. Yi miŕ ku, wumb tiŕang erang eŕe andinmin. Nga sinim noŕ nopun, wulu pang kin, nilkeng sinermin mon. Nga wu eipi embinjing kin ngundpun, nga oŕ kis penj muŕum oŕ ei enermin mon. Nga sinim wumb eipi kin ek miŕ erpin kin, wumb eipi nge epi endi simba ei, kan bun bun sinermin mon ku. ¹⁴Ba sinim Owundu Jiisas Kraiss simin konguk konj miŕ kindpin kin, eim oŕ kun ka oŕ erpin eim kin dambiltpin ende pupun muŕmun. Moŕpun kin, nga sinim ngenj ok nge eŕe nge nga noman ei to piinenmin mon.

Enim Engnjing Noŕ Kin Kos Erik Ngunerngii Mon!

14 ¹Pe wumb nii endi eim pii gii ei dinga pinerim kin, wumb ei enim eim si mengk kin, Gos nge tiŕap wumb kin tuk sipngii. Ba enim wu ei eim nge noman eŕe piinim miŕ ei, enim to puŕpeŕ tunerngii mon! ²Wu endeim eim pii gii dinga nipi kin, eim kung kuni ni epi endi numbii ni piŕim miŕ, ei noŕum. Ba wu endi eim pii gii dinga pinerim kin wu ei, eim aka pin kuni ei mendpiŕ noŕum; ba kung minj nonaŕim. ³Pe wu nii endi eim kung kuni kanim kanim pei noŕum wu ei, eim wu eipi endi aka pin kuni mendpiŕ noŕum wu ei kin, kis piipi ngunermba mon! Pe nga, wu endi eim aka pin kuni mendpiŕ noŕum wu ei, eim yi piipi kin, wu endi kung kuni kanim kanim pei noŕum wu ei, oŕ kun pinaŕim miŕ enim ninermba mon. Nimbiŕ erang, Gos wu ei eim tiŕap eŕe tuk sipi, mundum ku. ⁴Wumb nii endi, enim wumb eipi nge kongun wu endi muŕmba eŕe, kanik kin, nim oŕ ei kun ka enmin oŕ kun pinaŕim miŕ, oŕ kis en ningii min? Wu ei eim nge kongun tep wu ei opu, wu ei eim kongun kis min ka erim ei, eim kapŕi mok topu, piimba. Pe nga keimi, wu ei eim dinga engmba. Nimbiŕ erang Owundu Kraiss eim wu ei, eim kapŕi paki tang kin, wu ei eim dinga angpi moŕum.

⁵Wu endi eim yi ni piipi kin, kunum endi ei kunum kor owundu tangpi seng kin, nga kunum kopur to mani kindnim ni piinim. Nga wu endi eipi yi ni piinim; kunum kunum ei kunum ende miŕ ni piinim. Wumb endeim endeim ni, en enim noman eŕe, pii kun erik muŕngii! ⁶Pe wumb nii endi eim kunum endi ei kor owundu ni piinim wu ei, eim kunum eŕe men topu, Owundu nge embe ambiŕ tonu kindpi moŕum. Nga yi ku, wu endi eim kung kuni kanim kanim noŕum wu ei, eim Owundu nge embe ambiŕ tonu kindmba. Kindpi kin, eim Gos kin ka piipi kin, men topu ngopu kung kuni noŕum. Pe wumb nii endi eim aka pin kuni mendpiŕ noŕum wu ei, eim Owundu kin piipi kin, kung minj kopur nonaŕim. Nonarpi kin, nga eim Gos kin ka piipi kin, men topu ngoŕum ku. ⁷Yi miŕ, enim tuk moŕmun wumb endeim endeim ni, konj moŕpu kin, na

noman eŧe yi ermbii ni, noman to piinermba mon! Nga yi ku, enim tuk moŧmun wumb endeim endeim ni, kuŧmbii ei nam noman eŧe ermbii ni, noman to piinermba mon, ku. Ba Owundu nge noman eŧe mendpiŧ paŧim. ⁸Nga sinim konj muŧmun ei kapŧi, sinim Owundu nge. Nga yi ku, sinim kuŧmun ei kapŧi, sinim Owundu nge ku. Yi miŧ, sinim konj muŧmun min, sinim kuŧmun ei, sinim Owundu nge mendpiŧ moŧmun. ⁹Eŧe nge mendpiŧ, Kraiŧ koŧpu kin, nga angpi, tonu opu, konj moŧum. Yi miŧ erang, sinim koltmun wumb ei nin sinim konj moŧmun wumb ei nin, taŧ ouni eim Owundu muŧmba. ¹⁰Nga nim nimbiŧ erang nim angnim noŧ kin kos piikin ngon? Nga nim nimbiŧ erang nim angnim noŧ kin ek kis nikin ngon? Yi miŧ sinim wumb pei Gos eim ningiŧ eŧe engamin kin, Gos sinim kin kos owundu piipi ngumba. ¹¹Ei yi miŧ kumb ok Gos mon poŧ pendrim miŧ ek yi ninim,

“Owundu yi ninim, ‘Na konj moŧup kin, na ek keimi nip enim ngond. Wumb endeim endeim ni mong gopsing pii polk, na kin men tok ngungii. Nga enim endeim endeim ni, gupu anmbiŧ ek dinga ni tor kindik kin, nam embe ambiŧ tonu kindik erngii.’ ”

¹²Yi miŧ erang, sinim wumb endeim endeim ni, ya mani mei eŧe nipe oŧ endi enjpin ei ni, tor kindpin kin, Gos ngumun.

**Enim Oŧ Yi Erangin Kin Enim Engnjing Noŧ
Bok Tok Oŧ Kis Enerngii Mon.**

¹³Pe enim wumb eipi endi kin, kos ni ngunerngii mon; ba enim noman tok piingii. Enim engnjing noŧ ei kin, epi endi erangin kin, oŧ kis endi erngii ei min, enim andŧam ondu ngok, yi enerngii mon! ¹⁴Sinim nge Owundu Jiisas na andan tang moŧ. Moŧup kin, na piind epi kanim kanim pei ei, eim kin penj mulaŧim; ba konj ka moŧum. Ba wumb nii endi eim epi endi ei, penj tonum ni piinim epi ei, eim noman eŧe piinim miŧ epi ei, penj topu moŧum. ¹⁵Yi miŧ, enim kuni penj muŧum kuni nonmun ei, enim engnjing noman tuk eŧe to kis mondunmun. Eŧe nge, enim piingii ei, enim nga wumb eipi kin noman ngonaŧmin oŧ eŧe nge andinmin. Nga Kraiŧ eim koŧpu kin, nga eim wumb yi nge, si orung simba nge kuŧum. Yi miŧ, nga enim wumb ei kin enim kuni nonmun eŧe nge erang kin, wumb ei nge noman tuk kis muŧmba ei, yi miŧ nga enerngii, mon. ¹⁶Mon pim kin, enim epi ka wii saŧim ni piinmin epi ei, wumb endi epi ka wii ei kanik kin, epi ei kin, ek kis nik ngungii. ¹⁷Yi miŧ, kuni nok, nga noŧ nok eŧmin oŧ ei, Gos eim wumb pei tep er moŧum konu eŧe puŧ miŧ mon. Ba Gos wumb pei tep er moŧum konu ei puŧe yi miŧ; noman emin ni, oŧ kun ka ei ni, noman ka ka piik enmin oŧ ei nge, Gos nge Gui Ka je erang kin, oŧ yi nge tonu oŧum. ¹⁸Yi miŧ erang, wumb nii Kraiŧ kin ekii sik, oŧ ombu enjing kin, Gos wumb ei kin noman ka piipi ngumba. Nga wumb enim kun ka moŧmun wumb, pa nimba.

¹⁹Yi mił, nga sinim kunum kunum kongun dinga yi mił erpin kin, wumb eipi kin paki topun eramin kin, wumb noman emin seng molk kin, noman tuk dinga pang muŋgii. ²⁰Yi mił, enim mowii kuni ei piik kin, wumb noman tuk Gos nge kongun ełe, to er kis mundnerngii mon. Keimi, kuni kanim kanim pei ei kun ka nungii; ba enim kuni ełe erpi kin, wu endi bok topu, orung pupu, oł kis enim ei, yi mił, nim en kin, ei oł kun ka mon; ei oł kis enjii. ²¹Ba enim kung minj nungii min, noł wain nungii ei min, epi endi eipi erngii oł ei erangin kin, enim engnjing noł bok tok, orung puk kin, oł kis enmin oł ei, kaplı oł ei enim enenjng kin, enim oł kun ka mendpił erngii. ²²Enim nge pii gii ei tuk enim kin mołum ei, Gos kin enim kin pii gii ouni mołum ni piingii. Piik kin, wu endi eim epi ka wii ni piinim ei, eim noman tuk ełe kos piipi, mok topu enanim; kaplı wu ei eim ka ka piipi mułmba. ²³Ba wumb nii endi eim noman tał sepi piipi kin, kuni numba wu ei, Gos kos piipi, wu ei ngumba. Nimbił erang, ei eim pii gii ninarpi kin kuni num. Yi mił, kuni ni, epi kanim kanim pei, wumb endi pii gii ełe tonu onerim kin, kaplı ei oł kis enim.

15 ¹Sinim wumb pii gii dinga pepi nim kin, kaplı wumb endi pii gii dinga pinerim kin, sinim wumb ei paki topun, oł embin ei sinim ko wumun. Ko wupun kin, sin sinim noman ełe mendpił enermin mon. ²Ba sinim endeim endeim ni, mandi mołmun wumb ei nge, noman ełe erngii mił ermin. Eramin ełe nge, enim oł kun erangin kin, ekii sik kin, noman dinga singii. ³Yi mił, Krai ei eim noman ełe ekii sipi, eneririm mon. Ba eim eririm mił, kumb ok Gos mon poł pendrim mił ek yi ninim, “Wumb ek kis niłmin ek kis ei, Gos kin nik ngunjung. Ba ek kis ei na kin tonu om,” pa ninim. ⁴Yi mił, ek ka kanim kanim pei kumb ok Gos mon poł pendrim ei sinim andan to ngumba nge pultum. Poł pendrim mon ei, sinim noman tuk dinga ngopu kin, nga sinim dinga angpin, pii gii nipin kin, Gos orung omba ei nge kui er mołmun. ⁵Pe nga, Gos ei eim wumb noman tuk dinga kindang kin, dinga angk, pii gii mołmun pułwu mołum. Mołpu kin, Gos eim enim paki tang, molk pangin kin, wumb endeim endeim kin noman ende sek kin, Krai Jiisas oł kun ka ełim sinim andan topu kin, enim ei ekii simin. ⁶Sipin yi mił, enim pei ek nik ende kindik kin, kułou tok, Erinjpin Gos sinim nge Owundu Jiisas Krai nge Arim, eim nge embe ambił tonu kindpin mułmun.

Krai Eim Jura Wumb Kin Torung Tiłap Eipi Wumb Kin Paki Tołum

⁷Yi mił, sinim wumb endeim endeim ni sipin kin, ek ka nipin tuk simin. Yi mił ku, Krai sinim tuk sim mił, yi mił ku erngii. Erik kin, sinim pei Gos nge embe ambił tonu mendpił kindmin. ⁸Na ek yi mił nind. Krai tonu opu kongun wu mił mołpu kin, wumb ngenj kopsik ełmin Jura wumb ei, paki tumba nge om. Eim yi mił erpi kin, Gos nge ek ka keimi dinga kindpi kin, keimi tonu orum. Yi mił erpi kin, Gos ek mong keimi

nirim mił, keimi sinim kupenjpın noł Eiparam, Aisak, Jeikop wu kei kin tonu orum. ⁹Nga ełe nge, wumb tiłap eipi wumb Gos nge noman ka ei kanik kin, Gos embe ambił tonu kindngii. Yi mił, Gos eim kumb ok mon poł pendrim mił, ek yi ninim.

“Ei yi mił, na torung wumb tiłap eipi ei kin na Gos embe tonu kindip ngumbii. Nga na golang nip kin, nim embe ambił tonu kindmbii.”

¹⁰Nga Gos ek ka endi yi ninim,

“Enim torung wumb tiłap eipi ei kin, ka piik Gos eim nge si mundum Jura wumb tiłap ei kin, ka piik erngii.”

¹¹Nga Gos ek ka endi yi ninim ku.

“Enim torung wumb tiłap eipi enim Gos Owundu nge embe ambił tonu mendpił kindngii. Nga wumb pei Gos Owundu nge embe ambił tonu kindngii ku.”

¹²Nga kumb ok, Aisaiya Gos ek ka ni tor kindiłim wu mon poł pendrim mił, ek yi ninim ku.

“Deipis nge arim Jesii nge kupam noł ełe nge, wu endi tonu omba. Wu ei tonu opu, orung tiłap eipi wumb ei kin, tep er mułmba. Mułang kin, wumb tiłap eipi wu num ei kin, pii gii nik, eim en enim sipi orung simba nge kui er mołmun.”

¹³Sinim Gos kin kui er mołmun Gos eim pułwu. Eim erang kin, enim pii gii ełe nge, enim noman ka ka piik kin, nga noman emin enim kin, noman tuk ełe piki topu mułmba. Mułang kin, enim Gos Gui Ka nge dinga ei sik kin, nga enim Gos sipi orung simba ei nge, kui erik mułngii. Mułang kin, enim noman tuk ełe piki topu mułmba.

Pol Gos Kongun Erim Mił Pułe Pałim

¹⁴Na nge engnan noł! Na noman ełe piind ei, enim noman tuk ełe oł kun ka minj piki to mołum. Nga ei enim kin noman dinga kanim kanim enim kin peng kin, enim kapli wumb endeim endeim ni andan tok kin, noman ka ngungii. ¹⁵Ba na enim kin mon połup ngunj ei kopur ek dinga mił nind. Nga na enim kin mund mong enenj mon; ba na enim noman tuk ełe to konj kindmbii nge enj. Nimbil erang Gos eim na kin noman ka piipi ngum. ¹⁶Ngang kin, Krais Jiisas eim erang, na Pol Krais Jiisas nge kongun wu endi mił moł. Mołup kin, wumb tiłap eipi wumb kin, Gos nge kułmał kałmin oł ei nge erip kin, nga Gos ek ka ni tor kindinj. Kindip kin, nga tiłap eipi wumb ei, Gos sipi orung simba nge tu wunj. Tu wamb kin, Gos nge Gui Ka ei je erang, wumb ei Gos kin oł kun ka er mułngii. Yi mił, wumb Gos kin kułmał ka wii mił, Gos noman ełe piim mił ngunj. ¹⁷Yi mił erang, na Krais Jiisas kin kongun erip ngunj ei, na ka ka piip kin, na Gos nge kongun erip ngunj. ¹⁸Yi mił, na nga epi eipi endi ni tor kindnermbii mon; ba na epi endeim mendpił ni tor kindmbii. Na ek poł Krais na kin kongun erim mił ełe, ni tor kindmbii end. Ełe nge ek nin elim oł ei, wumb tiłap eipi wumb

ei, Gos nge ek ka eŕe ekii sik erngii. ¹⁹Gos eim dinga ei andan tang ei, na jep oŕ enj eŕe kenjing. Ei Gos eim nge Gui Ka nge dinga ei, na ngang kin, kongun enj eŕe, en enim kenjing. Yi miŕ nga, na Jerusalem konu eŕe kongun puŕngun mondup kin, na Kraiŕ nge ek ka ei ni tor kind erip kin, konu orung orung andip, Elliikam konu eŕe tor op erip kin, nip poru ninj. ²⁰Yi miŕ, nam kunum kunum noman eŕe ermbii ni piind oŕ ei, Kraiŕ nge ek ka ei ni tor kindip kin, konu jiŕi miŕ endi Kraiŕ nge embe piinarik moŕmun konu eŕe, nimbii ni piind. Ba na konu endi eipi wumb ok, Kraiŕ nge ek ka ni tor kindnjing konu eŕe, na ek ka ei ni tor nga ninermbii mon. Ba nga na wumb Kraiŕ ek ka piinarik moŕmun konu eŕe ek ka ei, ni tor kindmbii. ²¹Ba kumb ok, Gos ek ka mon poŕ pendim miŕ, Kraiŕ kin ek yi ninim,

“Wumb nii endi eim nge ek ka ei piinenjing piim kin, pe kanik piik erngii. Nga wumb nii endi en enim eim nge ek ka ei piinenjing kin, pe piik kun erngii.”

Pol Eim Rom Wumb Konu Eŕe Bii Nipi Piim

²²Yi miŕ erang, na enim Rom wumb kin ombii ni piind. Ba kunum kunum na nge kongun end ei, na andŕam ondu ngonum. Ba na ombii kapŕi enanim. ²³Ba akip na ya konu eŕe kongun enj ei, endi nga pinaŕim mon. Na kumb ok kung ngii pei o pang kin, na moŕup enim kin op, kenmbii ni piinj. ²⁴Yi miŕ erang, ekii se na Spein konu eŕe bii ni piind. Kunum eŕe, na enim kumb se kanip kin, ekii se Spein konu eŕe bii. Na enim kin kunum kopur moŕup kin, noman tuk ka piyamb kin, ekii se enim na si mengk, Spein konu andŕam eŕe paki tangin kin, kapŕi na Spein konu eŕe bii. ²⁵Ba akip na ku kopur si mengip kin, na Gos nge wumb Jerusalem konu owundu eŕe moŕmun ei, ku sipip, paki top ngumbii. ²⁶Yi miŕ, Masironiya konu wumb ni, Akeiya konu wumb ei, ku nin epi ombu sik kuŕou tok, Jerusalem konu eŕe Gos kin pii gii ninjing wumb epi endi sinerang wumb ei kin ngok, paki tumun ni piinjing. ²⁷Wumb ombu en enim noman eŕe ka piik kin, oŕ yi enjing. Nga yi ku, en enim Jerusalem konu eŕe wumb kin, ku nin epi ngo pendnjing epi ei ngo orung kindngii. Nimbiŕ erang, Jerusalem konu eŕe wumb, Gos Gui Ka nge epi ka wii ei torung wumb kin nik ngunjung. Ngok kin, nga yi ku, torung tiŕap eipi wumb ei, kuni nin, ngenj eŕe epi ei ngo pendnjing epi ei, Jerusalem konu eŕe wumb ei paki tok ngo orung kindngii ku. ²⁸Yi miŕ erang, na kumb se kongun ei er poru nimbii. Nga na ku nin epi ei, Jerusalem konu eŕe wumb ei angii eŕe kun ngop pendip poru ninj kin, kapŕi na enim nge andŕam eŕe op, enim kanip kin, ekii se na Spein konu eŕe bii. ²⁹Pe na piind ei, na enim kin ombii kunum ei, Kraiŕ nge epi ka wii ngum epi ei, na kin piki top moŕang kin, epi ka wii ei na tu wup, enim kin ngumbii.

³⁰Na engnan noŕ, na enim dinga kii sind ei, enim sinim nge Owundu Jiisas Kraiŕ ei kin, nga Gos Gui Ka nge dinga noman ka ei kin, enim

kongun dinga erik, na kin ouni men tok, Gos kin kii sik ngangin kin, Gos eim na paki tumba. ³¹Yi mił erangin kin, na Juriya pii gii ninenjing wumb ei, kapli na kongun ermbii mił, na ambił gii nik ngunerngii. Nga enim Gos kin men tok erangin kin, Jerusalem konu ełe Gos kin pii gii ninjing wumb ei, na kongun end ei noman erang piik kin, na paki tamb kongun ei singii. ³²Yi mił erang, Gos eim noman ełe, na enim kin ombii kunum ei, na ka ka piip ombii. Op kin, na enim kin kor aninga kopur sip kin, na noman tuk ełe dinga simba. ³³Gos eim noman emin pułwu ei, eim enim pei kin mułmba. Ei keimi!

Pol Eim Ek Ka Nipi Wumb Pei Ngum

16 ¹Pe nga enim piyei; na enim kin ek endi ngamb kin, sinim nge einjpin Piipii nge ek endi ni ngamb piingii. Amb Piipii eim Senkreiya konu owundu ełe men tołmun wumb paki tołum. ²Tang kin, na yi ni piind, enim Krai Owundu ni piik kin, amb Piipii ei sik tuk kindangin kin, enim pii gii wumb kin mułmba. Enim Gos nge wumb yi mił enjing kin, ei oł kun ka. Amb Piipii eim noman embin endi pim kin, enim kapli paki tok nik, kun erngii. Nimbił erang eim wumb pei paki topu kin, nga eim na paki tum ku.

³⁻⁴Enim Priska kin, Akuila kin, ‘Weł!’ a ningii ku. Nik kin, eł ełip, na kin Krai nge kongun ende ełmin wu amb tał. Wumb tał eł ełip, mandi kolkuł kin, na paki tunguł nge pim. Yi mił na mendpił, wumb tał kin, ek ka nip ngunenj mon; ba torung wumb tiłap eipi men tołmun wumb ei yi ku, wumb tał kin, ek ka nik ngołmun ku. ⁵Nga enim na nge ek ka ei, Gos nge men tołmun wumb tał nge ngii konu ełe, kułou tok mołmun ełe, nik ngungii ku.

Nga yi ku, enim na nge ek ka ei, Epenesas nik ngungii wu ei, na nge noman ngoł wu ei, kumb se Eisiya konu owundu ełe wumb kin, Krai kin pii gii nirim. ⁶Na nge ek ka, amb Mariya kin nik ngungii. Mariya ei eim enim kin kongun dinga kind erpi kin, enim paki tołum. ⁷Pe enim wu tał, Andronaikis kin Juniyas, kapli ‘Ka mułnguł’ a nik kin, ngungii ku. Ngok kin, eł ełip na nge wumb kin, miyem ende mił ei, na kin kan ngii ełe ouni pinjpin. Eł ełip ok, Krai kin pii gii nengil kin, na ekii se ninj. Eł ełip Krai nge ek se andiłmin wumb ei nge, wu num mił mulnjunguł.

⁸Pe enim wu Ambliyasis kapli ‘Ka mołun’ a nik ngungii ei, eim sinim nge enginjpin Owundu Jiisas kin pii gii neng kin, na nge noman ka ngoł wu. ⁹Pe enim wu Erpanis kin, ‘Kapli ka mołun’ a nik ngungii ei, eim sinim nge kongun ouni wu, Krai nge kongun ełim. Nga wu Sakis kin, ‘Kapli ka mołun,’ a nik ngungii ku. Ei eim na noman ngoł wu. ¹⁰Pe enim wu Apelis kin, ‘Kapli ka mołun,’ a nik ngungii ku. Ei eim Krai nge kongun dinga kindpi elim wu. Pe nga enim wu Arisopulus kin, eim nge ngii ende wumb kin, ek ka, nik ngungii ku. ¹¹Nga enim wu Eroriyan kin,

‘Kapli ka mołun,’ a nik ngungii ku. Ei eim nam nge wumb miyem ende. Pe nga, Gos kin pii gii ninjing wumb ei, Narsisis kin ngii ende mołmun wumb ei kin, ‘Kapli ka mołun,’ a nik ngungii ku.

¹²Pe enim amb tał Traipeina kin Traiposa kin, ‘Ka mołmbuł,’ a nik ngungii. Amb tał Owundu nge kongun ełmbił amb. Nga yi ku, enim amb Persis kin, ‘Ka mołun,’ a nik ngungii. Ei eim sinim nge Owundu kin, noman ngopu kin, kongun dinga elim amb ei, na nge noman ngoł amb. ¹³Nga enim wu Rupus sinim Owundu nge kongun ka elim wu ei kin, nga eim mam kin, ‘Kapli ka mołmbuł,’ a nik ngungii ku. Amb ei, na nge minan mendpił mił mołum. ¹⁴Nga enim Asinkrisis Plekon, Ermes, Pasropus kin, Ermas wu pei, ‘Enim kapli ka mołmun,’ a nik ngungii ku. Nga sinim enginjpin noł kopur, wumb ombu kin mołmun wumb pei kin, ‘Ek ka,’ a nik ngungii ku. ¹⁵Nga enim Pilolokus kin, Juliya kin, Neras kin, nga eim aim Olimpas kin Gos nge wumb kopur pei en enim kin ouni mołmun ei, ‘Kapli ka mołmun,’ a nik ngungii ku.

¹⁶Nga enim Gos nge wumb pei endeim endeim ni engnjing noł kin, angil sik, kangilk tuk sik erngii ku. Nga Krais nge men tołmun wumb pei, enim kin ek ka nik ngungii.

Ek Ni Poru Nipi Kengip Ngop Ek

¹⁷Na engnan noł, na enim noman to konj kindamb kin, enim kan kun erik mułngii. Molk kin, wumb nii endi enim pii gii wumb kin, to eipi eipi kindngii enmin min; nga Gos ek ka enim sinjing ei, ekii sik enanmin ei min; nga wumb ombu oł kis erangin kin, wumb eipi bok tok kin, oł kis ełmin. Enim wumb yi nge, buł ngok, ekii sinerngii mon. ¹⁸Yi mił, wumb ombu en enim, sinim nge Owundu Krais Jiisas nge kongun ei enałmin mon; ba en enim ngenj noman ełe ekii sipin kin, ermin ni piinmin. Piik kin, en enim gupu ełe ek ka mił nik kin, nga ek kend mił tok nik kin, wumb eipi nge noman dinga pinałim mił, ei ek kend tok ngok, ełmin. ¹⁹Yi mił, enim Gos ek ka ei ekii siłmin oł ei, wumb pei piik poru ninmin. Yi mił erang, na enim kin ka ka piip ngond; ba na noman ełe piind ei, enim oł kun ka erik mułngii. Erik kin, oł kis ełmin oł ei, noman to piinerngii mon! ²⁰Pe nga, Gos eim noman emin ngołum pułwu, eim kunum olt mon, Gos eim Seisen erang kin, enim nge simb ełe, kamb mani kindmba. Pe Krais sinim nge Owundu Jiisas ei, eim noman ka enim kin mułmba.

²¹Wu Timosii, na kin kongun ende ełmbił wu. Timosii nin, Lusiyus nin, Jeisin nin, Sosipaser nin, wumb ei na nge tiłap ende wumb pei ei, ‘Enim kapli ka mołmun,’ a nik ngonmun.

²²Na Tersiyas, na Pol gupu ełe ek neng kin, na mon ei polt. Połup kin, na Owundu nge embe ełe, ‘Enim kapli ka mułei,’ a nip ngond.

²³Wu Geiyas, na Pol kanpi kun er si mołulum wu ei, eim ‘Enim kapli ka mułei,’ a nipi ngonum. Nga men tołmun wumb tep ka ełim wu ku.

Nga Erasmus konu peni owundu eŕe, ku tep eŕim wu ni, Korsus sin nge enginjpin kin, eŕ eŕip, 'Enim kapŕi ka muŕei,' a nikiŕ, ngoŕmbuŕ ku.

²⁴(Pe sinim nge Owundu Kraiŕ Jiiŕas ei, eim noman ka, enim kin pei ouni muŕngii; ei keimi.)

Prei Erik Gos Embe Ambiŕ Tonu Kindngii

²⁵Pe nga, sinim Gos eim embe ambiŕ tonu kindinmin. Pe nga, Gos eim kapŕi enim er dinga kindmba ei, na Jiiŕas Kraiŕ nge ek ka ni tor kindinj eŕe, kindmba ei, Jiiŕas Kraiŕ nge ek ka ei, kumb ok koi er paŕiŕim ek ei, pe mendpiŕ, Gos sipi peni eŕe kindim. ²⁶Kindang kin, pe Gos ek keimi ei, ek ni tor kindiŕmin wumb mon polk kin, peni eŕe tor kindnjing. Nga kunum kunum konj moŕuŕum Gos, eim andan tang kin, wumb tiŕap pei kanik kin, piik erngii. Yi erik kin, Gos erang, wumb pei pii gii nik kin, Gos nge oŕ ei, ekii sik erngii.

²⁷Gos ei eim endeim mendpiŕ! Eim noman kun ka piinim nin, epi kanim kanim piŕim puŕwu. Sinim Jiiŕas Kraiŕ kin, Gos eim embe ambiŕ tonu kunum kunum kindmin; ei keimi!